

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31E JAARGANG

WOENSDAG 4 DECEMBER 1946

No. 1543

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD: Blz.

Arbeidsproductiviteit en loonprikkel bij kapitaalintensieve productie door <i>Ir. D. A. C. Zoethout</i> 807	807
De regeling voor de financiering van het herstel van oorlogsschade aan woningen door <i>Dr. C. A. Prinsen</i> 809	809
Een jaar reconversie in de Malinogebieden door <i>Khouw Bian Tie</i> 811	811
De omschakeling van de oorlogs- op de vredesproductie in het Vereenigd Koninkrijk door <i>G. Stuvel</i> 814	814
Eenige beschouwingen over de internationale positie van Nederland bij annexatie van Pruisisch gebied door <i>Mr. A. W. Hamming</i> 816	816
Inkomens en arbeidsprestaties door <i>Prof. Dr. N. J. Polak</i> 818	818
Geld- en kapitaalmarkt 820	820
Statistieken:	
Bankstaten 820	820
Maandcijfers van de groote banken in Nederland 822	822
Goudproductie 822	822
Stand van 's Rijks Kas 822	822
In- en uitvoer van Nederland 822	822
Indexcijfers van loonen volgens regelingen in Nederland 822	822

DEZER DAGEN

is wel gebleken, dat amateurs moeilijk op kunnen tegen professionals. Tegenover de rustig verzekerde bedreven-

heid van laatstgenoemden hebben de eersten slechts hun toewijding, hun goeden wil en hun geestdrift, een en ander gecombineerd met een zekere mate van oefening. Deze psychische trits is uiteraard vatbaar voor beïnvloeding door supporters, zoodat het voor hun prestatie van groote beteekenis kan zijn, of zij zich al dan niet gedragen weten door het vertrouwen van degenen, die zij vertegenwoordigen.

Dat is niet slechts zoo in de sportwereld, dat is ook zoo in andere sectoren van het leven. Ook bij onderhandelingen is de oude rot aan de conferentietafel veelal de meerdere van de bekwamen, toegewijden, goedwillenden, die in de tactiek van het geven en nemen niet zoo bedreven zijn. Het onderhandelen is in zekeren zin ook een beroep, een consequente toepassing van zielkundig inzicht, versterkt door tactische oefening en praktische ervaring. In de onderhandeling zelf zijn deze waarden wellicht van meer beteekenis dan kennis van en oordeel over het voorwerp der onderhandeling.

Wij leven in een tijd van veel onderhandelingen, die levensbelangen raken. In het politieke centrum der wereld houden de bekwaamste beroepsunderhandelaars, elk in nauw contact staande met zijn deskundige opdrachtgevers, intieme samenkomsten, waar de in de openbare zittingen langzaam vorderende overeenstemming wordt voorbereid. Eveneens vinden er in het gigantische conflict, waarvoor de voor niet-kenners van het Amerikaansche recht moeilijk begrijpelijke strafprocedure tegen John Lewis een klein schouwvenster vormt, besloten onderhandelingen plaats, die voor de geheele wereld van doorslaand gewicht zijn. Wat zal er ook niet onderhandeld zijn, voordat men een regeling vond inzake Triëst, wat al bespreking vereischt niet de vorming of instandhouding van regeeringen in Frankrijk België, Britsch-Indië, Egypte. En berusten in dezen tijd ook niet de buitenlandsche handel en het internationale kapitaalverkeer voor een heel groot deel op onderhandelingen?

Bedrevenheid en tucht, deze beide eischen mogen worden gesteld aan hen, die hun volk vertegenwoordigen, op het sportveld zoowel als aan de conferentietafel. De Keuzecommissie heeft een even groote verantwoordelijkheid als de uitgezondene. Maar ook de supporters dragen verantwoordelijkheid, dienen zelftucht in acht te nemen. Supporters, die de tegenpartij aanmoedigen, of die de eigen partij ophitsen tot onbetamelijk spel, doen meer kwaad dan vaklieden, die na afloop van het spel eenige critiek doen hooren.

Opleiding en oefening van een corps bedreven onderhandelaars, die aan de conferentietafel opgewassen zijn tegen de beste tegenpartij of den bekwaamsten eerlijken makelaar, en terughoudendheid van de pers en de radio zolang de onderhandelingen niet ten einde zijn — zoodat bij een geding sub judice — dat alles voorkomt deining en splijting in de natie na de onderhandelingen. Dat is de les van Linggadjati.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK

DELFT

UITGIFTE van 4200 GEWONE AANDEELEN, ELK GROOT f 1000.—

deelgerechtigd in de winst van 1 Januari 1947 af,
tegen den koers van 145 %

De inschrijving op bovengenoemde aandelen wordt uitsluitend, voor de houders van de bestaande aandelen, opengesteld op

VRIJDAG 13 DECEMBER 1946

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur, bij

DE HEEREN R. MEES & ZOONEN

te ROTTERDAM, 's-GRAVENHAGE en DELFT

LABOUCHERE & Co. N.V.

te AMSTERDAM

op de voorwaarden van het prospectus d. d. 3 December 1946. Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

Rotterdam, 3 December 1946
Amsterdam,

R. MEES & ZOONEN
LABOUCHERE & Co. N.V.

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

Indien de
VERMOGENSAANWASSELASTING
of de
VERMOGENSHEFFING

U voor de vraag stelt of en zoo ja welke
effecten moeten worden gerealiseerd, laat
U dan deskundig voorlichten door de

**NEDERLANDSCHE
HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.**

Uw Raadsman en Bankier

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

Naaml. Venn.
**Hollandsche
Belegging- en
Beheer-Mij.**

Anno 1930
Heerengracht 320 - Amsterdam

Beheer en Adviesgeving
voor
**PENSIOENFONDSEN,
STICHTINGEN,
ONDERNEMINGEN
EN PARTICULIEREN**

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;
Drs. J. H. Gispén;
Mr. I. E. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;
Dr. F. Ph. Groen.veld;
A. C. Leeuwenburgh.

**ROTTERDAMSCH
BANKVEREENIGING**

200 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

ASSURANTIËN

OP

ELK

GEBIED

gispén

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

On Econometrics

door

Dr. J. J. J. Dalmulder

Publicatie Nr. 19
van het N. E. I.

Uitgave:

Erven F. Bohn - Haarlem

**Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam**

N.V. LEVENSVZERKERING-MIJ.

DE ARNHEM

LEVENSVZERKERING

BOVENBERGSTRAAT 7

ARNHEM

ARBEIDSPRODUCTIVITEIT EN LOONPRIKKEL BIJ KAPITAALINTENSIEVE PRODUCTIE.

Er wordt zeer veel gesproken en geschreven over de productiviteit van den Nederlandschen arbeider. En terecht: er is nu eenmaal moeilijk iets anders te noemen, dat meer onze aandacht verdient. Het is geboden, iedere gedachte, die misschien uitzicht biedt op verbetering, uit te werken en bekend te maken.

De middelen, welke men beraamt om de arbeidsproductiviteit te stimuleeren, zijn van tweeërlei aard. Eenerzijds tracht men den arbeider aan te sporen langerzijdigen weg, door verhooging van den loonprikkel, en/of het verhoogen van de koopkracht van het geld. Anderzijds worden meer psychologische middelen toegepast of overwogen. De materiele aansporingen zijn voornamelijk gericht op eigenbelang en verantwoordelijkheidsgevoel voor het gezin, de meer op psychologische overwegingen gegronde gedachten daarentegen op gemeenschapsgevoel en verantwoordelijkheidsbesef voor het geheel. Er is, men kan dit betreuren of niet, alle aanleiding meer te verwachten van de eerstgenoemde methoden dan van de laatste. Dit is geen motief, de laatste te verwaarloozen. Als ooit geldt, het eene doen en het andere niet laten, geldt het in dit geval. De hieronder ontwikkelde gedachte behoort tot de groep met het „materiele” uitgangspunt.

Het verband tusschen arbeidstempo, productie en belooning.

In de bekende beschouwingen over loonstelsels wordt steeds een zeker verband tusschen productie en beloning vastgesteld en geanalyseerd. Hierbij wordt gesuggereerd, dat hetzelfde verband bestaat tusschen arbeidstempo en belooning. Men neemt stilzwijgend een evenredigheid aan tusschen arbeidstempo en productie. Deze evenredigheid bestaat inderdaad, wanneer zonder machines wordt geproduceerd; bij het werken met machines echter allermint. De bekende grafiekjes, die het verband voorstellen tusschen productie en belooning bij verschillende loonstelsels, gaan er geheel anders uit zien, wanneer de invloed van de machine(s) mede in aanmerking wordt genomen en wanneer wordt nagegaan, hoe de beloning van het arbeidstempo afhangt.

Een bankwerker, die evenredig met zijn productie wordt beloond en die 10 pCt. sneller gaat werken, gaat ook 10 pCt. meer verdienen. Bij een draaier, een schaver of een wever ligt de zaak volmaakt anders. Een 10 pCt. hooger arbeidstempo levert dezen menschen doorgaans slechts 2 à 5 pCt. meer loon op. Dit percentage is in het algemeen lager, naarmate de man met een duurdere machine of groep machines werkt. Verder heeft ook het werken met een grootere groep machines, zooals een wever dat doet, een verlagenden invloed op dit percentage.

In de omgekeerde richting is dit verband ongeveer hetzelfde, althans wanneer men van een normaal arbeidstempo uitgaat. Een daling tot een tempo van 90 pCt. geeft slechts een daling van de belooning met 2 à 5 pCt. in de doorsneegevallen. Het komt dus hierop neer, dat een groot deel van onze arbeiders een 20 pCt. hooger arbeidstempo moet bereiken om veelal slechts 5 pCt., hoogstens 10 pCt., meer te verdienen. Wanneer we dan ook nog bedenken, dat 20 pCt. verschil in arbeidstempo meestal een grooter verschilpercentage in inspanning beteekent, behoeft het ons niet zoozeer te verwonderen, dat de arbeider maar liever aan den lagen kant blijft. Vooral in een tijd, waarin deze factor samenwerkt met de toch nog niet vol-

doende voeding en de zeer gebrekkige mogelijkheid, voor het loon iets noodzakelijks te kopen.

De hier genoemde percentages zijn gemiddelden van een aantal in de praktijk onderzochte gevallen, en groot in de metaal- als in de textielindustrie. Een groot aantal factoren, voortvloeiende uit den aard van de fabricage, speelt hierbij een rol. Het zou veel te ver voeren, op deze plaats hier verder op in te gaan. Alleen moet er op worden gewezen, dat de genoemde verhoudingen gelden voor een loonstelsel met den hoogst gebruikelijken loonprikkel, meestal aangeduid als „rechtvevredig stukloon”. Andere loonstelsels, zooals dat van Bedaux met zijn factor 0,75, of „Halsey 50/50”, bezorgen den met machines werkenden arbeider een nog belangrijker kleinere financieel resultaat van zijn inspanning. Reeds eerder werd erop gewezen, dat dit resultaat overigens de tendens heeft te verminderen, naarmate de productie meer kapitaalintensief is. Dit beteekent, dat het hier aangeduide bezwaar met geleidelijk toenemende mechanisatie grooter zal worden.

Voorcalculatie en loonstelsel.

Het is gewenscht, een en ander nader te beschouwen van twee verschillende gezichtshoeken uit, nl. uit het oogpunt van voorcalculatie en uit dat van winstdeeling. Zoowel het werk van een bankwerker als dat van een wever — om deze beide typen maar even als voorbeelden voor een vergelijking te gebruiken — wordt voorgerecalculeerd en daarbij wordt een normaal arbeidstempo aangenomen. Wanneer nu de arbeider van dit normale tempo afwijkt, veroorzaakt hij een afwijking van de gerecalculeerde toegevoegde waarde van het door hem bewerkte halfproduct. Wanneer we eenvoudigheidshalve aannemen, dat een bankwerker alleen loonwaarde aan zijn werkstukken toevoegt, dan kunnen we constateeren, dat deze man in vollen omvang datgene extra uitbetaald krijgt, wat hij door een hooger dan normaal arbeidstempo méér aan het product toevoegt dan in de voorcalculatie is verondersteld. Tenminste, bij het „rechtvevredige” loonstelsel, wat in deze vergelijking verder zal worden verondersteld. Omgekeerd geldt, tot een zekere grens, nl. die van het gegarandeerde minimumloon, hetzelfde. Wat de man door een lager dan normaal tempo minder aan het product toevoegt, wordt hem in zijn loon gekort.

De wever staat er geheel anders voor, vooral een zgn. „automatenwever”, die met enkele tientallen getouwen werkt, dus een sterk kapitaalintensieve werker. Deze voegt naast loonwaarde een enkele malen grooter deel vaste-lasten-waarde aan het product toe. Van wat hij, door een hooger of lager tempo dan het in de voorcalculatie veronderstelde, meer of minder aan het product toevoegt, wordt maar een klein deel, nl. het loongedeelte, aan hem uitgekeerd, resp. hem in rekening gebracht. Zou men hem in dit verband evenzoo behandelen als den bankwerker, zou men hem, zoowel in positieven als in negatieven zin, vollediger laten deelen in het financieel effect van zijn arbeidstempo, dan zou een compensatie ontstaan voor het gesignaleerde bezwaar van den lagen loonprikkel bij sterk kapitaalintensieve productie. Een compensatie, die van dezelfde orde van grootte is als het bezwaar zelf.

Naast de situatie voor den arbeider is het standpunt van den ondernemer van belang. Deze zal bezwaar maken tegen een dergelijke wijze van beloonen, want de productiemiddelen zijn door hem ter beschikking gesteld, en wat daarmee bereikt wordt ziet hij als het zijne. Deze medaille heeft echter ook twee zijden en in een tijd als deze is doorgaans de slechte kant tevens de voorkant. Want bij een lager dan

normaal arbeidstempo, zooals thans algemeen voorkomt, lijdt de ondernemer een verlies, doordat de arbeider slechts het loongedeelte van het financieele resultaat van zijn lage tempo draagt, terwijl de ondernemer het (grootere) vaste-lasten-deel te dragen krijgt. Bij een hooger dan normaal arbeidstempo verandert dit verlies in een winst. Gaat men ertoe over, ook het vaste-lasten-deel mee te rekenen bij het bepalen van de arbeidsbeloening, dan is dit voor den ondernemer bij lagere arbeidstempo's een even groot voordeel als het bij hoogere een nadeel is. Dit alles in vergelijking met de thans gebruikelijke loonstelsels.

Wanneer men de bestaande en de hier gedachte wijze van beloonen naast elkaar zet en ze met een ondernemersoog vergelijkt, dan constateert men, dat er eigenlijk niet veel verandert, maar dat alleen de verschillen in belooning tusschen veel en weinig produceerende arbeiders enkele malen grooter worden en veel meer gaan lijken op de verschillen, die mogelijk zijn bij het produceeren zonder machines. Er moet voor worden gezorgd, dat het als normaal aangenomen arbeidstempo niet teveel onder het gemiddelde werkelijke tempo komt te liggen, maar dat is juist bij het werken met machines geen moeilijke opgave.

De practijk van het huidige gebruikelijke stelsel is, dat de arbeider weinig verdient, omdat meer inspanning hem nauwelijks iets oplevert, omdat de ondernemer een gedeelte van zijn gedachte opbrengst van de productiemiddelen inboet en dat het Nederlandsche volk weinig producten krijgt. Zoo bezien, kan er alleen maar worden gewonnen door een andere methode toe te passen. De arbeider zou dan een enkele malen hooger financieel effect van zijn arbeidstempoverhoging krijgen; de ondernemer raakt eerst een verlies kwijt en gaat, boven het in de voorcalculatie als normaal aangenomen arbeidstempo komende, iets inboeten, wat hij nu toch ook niet krijgt en, wat verreweg het belangrijkste is, het Nederlandsche volk krijgt meer producten te verdeelen, zoodat de mogelijkheid, voor het meer verdiende wat te koopen, toeneemt en daarmee het motief om aan den veel hooger loonprikkel gevolg te geven.

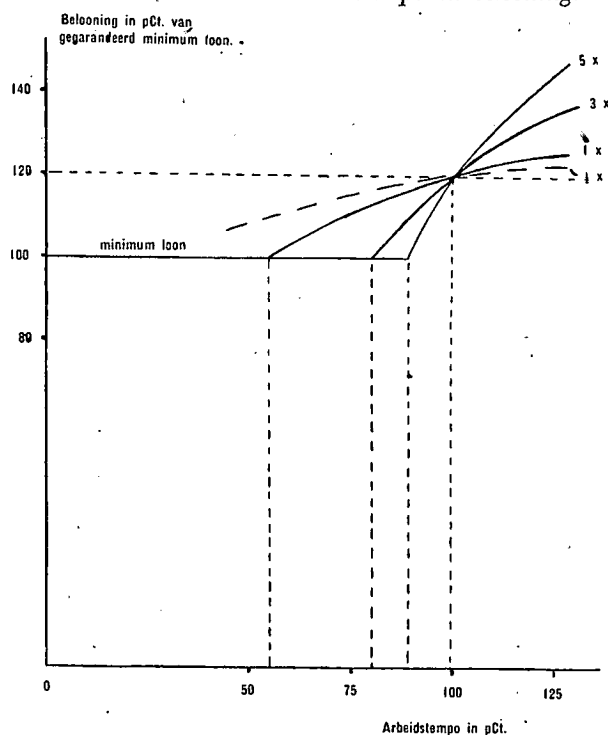
Loonstelsel en winstdeeling.

Naast het uitgangspunt van de voorcalculatie werd in het bovenstaande de in dit verband belangrijke gedachte van winstdeeling genoemd. Wanneer men den arbeider laat deelen in de gunstige financieele gevolgen van een intensiever gebruik van de mechanische productiemiddelen, welke door zijn arbeidstempo worden verkregen, dan is dat ook een vorm van winstdeeling. Echter een vorm, die drie belangrijke voordeelen heeft, wanneer we hem vergelijken met de gebruikelijke systemen. Deze vorm werkt nl. snel en individueel en is bovendien omkeerbaar. Dit kan worden verduidelijkt door een parallel te trekken met de verschillen, die bestaan in de gebruikelijke manieren van loonberekenen.

Wanneer wij bijv. de wijze van loonberekenen volgens Bedaux vergelijken met die, welke vooral in den scheepsbouw veel wordt aangetroffen, dan zien we, dat Bedaux voor iederen man afzonderlijk en voor iederen dag zijn verdienste berekent, terwijl op een scheepswerf soms tientallen arbeiders samen enkele maanden lang op een contract werken, waarvan de uitslag dan later wel eens bekend wordt. Gelukkig zijn er nog tusschenwegen tusschen deze beide uiterste vormen. Maar toch is wel de algemeene ervaring, dat, als de belooning voor een prestatie te ver in het verschieft ligt en als te veel individuen als één groep worden gerekend, de aansporing om die prestatie te leveren, slechts zeer zwak is. Een snelle en individueele werking is zeer waardevol.

De bestaande methoden van winstdeeling werken, als loonprikkel gezien, allermint snel en evenmin individueel. De termijn is zeer lang, meestal een jaar, en de groep personen is zeer groot, nl. alle arbeiders van een bedrijf. De hier gedachte vorm van winstdeeling kan zoo snel en zoo individueel worden toegepast als men maar wenscht en kan in het loonstelsel worden ondergebracht. Men kan iederen arbeider afzonderlijk laten deelen, indien gewenscht wekelijks, in de door hem speciaal veroorzaakte winst. Een derde bezwaar tegen de normale wijze van winstdeeling is, dat het complement, mededeelen in het verlies, in de practijk niet kan worden toegepast. Het stelsel is niet omkeerbaar. Dit is met de methode, welke aan het loonstelsel zou worden gekoppeld, wel het geval, althans in zekere mate, afhankelijk van de verhouding van gemiddelde belooning en gegarandeerd minimumloon.

Het verband tusschen arbeidstempo en belooning.

In het hierbij afgedrukte grafische figuurtje is een voorbeeld gegeven van een man, die met een groote gereedschapsmachine werkt. Aangenomen is, dat de vaste lasten van deze machine 4 keer zoo hoog zijn als het uurloon van den man. Bij een normaal arbeidstempo (100 pCt.) verdient de man zijn gegarandeerd minimumloon plus 20 pCt. premie. Indien een rechtevenredig stukloon wordt toegepast, begint hij bij 55 pCt. tempo premie te verdienen; het verloop is volgens de lijn aangeduid met 1X. Deze lijn stelt tevens het verloop van de verkregen productie voor.

Laten we den man deelen in de voor- en nadelen ten aanzien van vaste lasten, die het gevolg zijn van zijn arbeidstempo en wel voor de helft, dan geldt de lijn, aangeduid met 3X. Het verdienen van premie begint dan eerst bij 80 pCt. tempo. Laten we hem ten volle deelen in de genoemde voor- en nadelen, dan geldt de lijn 5X en de premieverdiensde begint pas bij een tempo van 89 pCt. Dit geval is tevens het maximum, dat in dit geval kan worden toegepast. Zou men nog hooger gaan, dan zou bij hoogere tempo's dunder worden geproduceerd. Een hooge loonprikkel heeft in een dergelijk geval uit een oogpunt van gezondheidschade geen bezwaren, omdat veel tijd van betrekkelijke rust voor den man beschikbaar is. Het hier behandelde is overigens slechts een voorbeeld ter illustratie. Er werd

reeds op gewezen, dat een groot aantal factoren de verhoudingen geval voor geval beïnvloedt.

Een tegenstrijdigheid van belangen is in deze gedachte tot nu toe niet aangetroffen. Naarmate de productie meer kapitaalintensief is, heeft de loonprikkel bij de gebruikelijke loonstelsel meer neiging te dalen. Maar tevens wordt de wenschelijkheid, een stevige loonprikkel toe te passen grooter, omdat een intensief gebruik van de mechanische productiemiddelen, gezien de toename van geïnvesteerd kapitaal, belangrijker wordt. Tevens neemt de mogelijkheid toe, den loonprikkel te vergroeten, zonder in de fout te vervallen, bij hooger tempo duurder te produceeren. De verhouding van het constante deel van de indirecte kosten en het loon wordt n.l. grooter. Tevens wordt een hooge loonprikkel uit een oogpunt van tariefstellen minder riskant, daar de normale productie steeds meer het resultaat wordt van een exacte berekening. En tenslotte wordt ook het risico van fysieke schade door een hooger loonprikkel steeds kleiner.

Ir. D. A. C. ZOETHOUT.

DE REGELING VOOR DE FINANCIERING VAN HET HERSTEL VAN OORLOGSSCHADE AAN WONINGEN.

Den 5den Juli jl. is een tweetal regelingen verschenen voor de financiering van het herstel van oorlogsschade aan woningen, al dan niet met bedrijfsruimte, en van die aan kleine bedrijfspanden. Deze regelingen dragen een voorloopig karakter en te verwachten is, dat zij vrij spoedig door een regeling bij de wet zullen worden vervangen. Juist om deze redenen is het wel van belang ze nader te bezien. Het is immers te verwachten, dat het effect, dat deze „voorloopers” teweegbrengen, van invloed zal zijn op de definitieve regelingen.

De voorloopige regelingen maken onderscheid tusschen herstel van panden en herbouw daarvan.

Voor herstel van beschadigde woningen onderscheidt de regeling:

- a. financiering van het herstel, wanneer de werkelijke herstellkosten niet meer dan f 3.000 per object bedragen;
- b. financiering, wanneer de werkelijke herstellkosten meer dan f 3.000 per object bedragen.

Ad a. De herstellkosten tot f 3.000 per object komen geheel voor rekening van het Rijk, met deze beperking, dat, indien de getroffene een rechtspersoon is of een natuurlijk persoon met een in de regeling aangegeven financieele draagkracht, slechts 75 pCt. van f 3.000 wordt vergoed.

Ad b. Bedragen de herstellkosten meer dan f 3.000 per object, dan wordt het meerdere overbrugd door een hypothecair crediet. Voor woningen tot 500 m³ is 50 pCt. van het crediet voorloopig zonder rente en aflossing; de rest wordt rentedragend en met verplichting tot aflossing verstrekt en het Rijk heeft het recht, aan de hand van de exploitatie-uitkomsten later het renteloze gedeelte rentedragend te maken. Voor woningen met een grooteren inhoud gelden ongunstiger cijfers.

Voor de regeling, dat herstellkosten tot f 3.000 à fonds perdu worden gegeven, werkt gunstig. Hiermede worden vele kleine gevallen geholpen. Deze regeling is weinig gecompliceerd en wordt in de praktijk vlot toegepast. Stroef gaat het echter, wanneer men te doen heeft met gevallen, waarbij de herstellkosten per object meer dan f 3.000 bedragen. Men krijgt in de praktijk de betrokken gevallen niet los. Het is, alsof men huisverig is, de eigen regelingen toe te passen. Of ligt de oorzaak mogelijk daarin, dat de betreffende bureaux

overladen zijn met werk en daardoor de ingediende gevallen niet afwerken?

Erkend moet worden, dat de financiering van het herstel veel eenvoudiger en daardoor veel doeltreffender van opzet is dan die van den herbouw. Daarover thans meer.

De financiering van den herbouw geschiedt uit de navolgende middelen:

1. een bijdrage in de oorlogsschade;
2. een hypothecair crediet, „opbouwhypotheek” genoemd.

De bijdrage in de oorlogsschade wordt geschat naar den toestand van 9 Mei 1940. Deze bijdrage wordt à fonds perdu verstrekt. De moeilijkheid is, dat de opbouwkosten momenteel ruim driemaal zoo hoog zijn als die van Mei 1940. Het ontbrekende behoort derhalve te worden aangevuld. De regeling denkt dit te doen door een hypothecair crediet, waarvan een gedeelte rentedragend zal zijn. Over dit deel is een rente van 4 pCt. en een aflossing van 2 pCt. per jaar verschuldigd. De grootte van dit rentedragende deel wordt bepaald aan de hand van de exploitatie-uitkomsten van het nieuwgebouwde object. Een deel van het hypothecair crediet is renteloos en wordt voorloopig zonder verplichting tot aflossing verstrekt en wel dat deel, hetwelk niet door de exploitatie-uitkomsten kan worden gedekt. Belangrijk is de bepaling, dat iedere twee jaren na het verstrekken van de opbouwhypotheek zal worden nagegaan, of er aan de hand van de alsdan geldende bedragen der exploitatierekening aanleiding is, wijziging te brengen in het rentedragend deel van de opbouwhypotheek. Voorts zijn in de regelingen nog allerlei beperkende bepalingen opgenomen, verband houdende met de grootte van het te stichten pand, terwijl het gedeelte van de opbouwhypotheek, dat voorloopig zonder rente en zonder verplichting tot aflossing wordt verstrekt, voorshands niet grooter mag zijn dan 120 pCt. van de exploitatiewaarde. Naar verluidt, zal de Regeering bij haar nieuwe voorstellen aan dezen eisch niet vasthouden; de berichten in de dagbladen zijn niet altijd duidelijk. Men krijgt den indruk, dat de Regeering voor haar renteloze credieten de uitkomsten van de exploitatierekening laat vallen en deze koppelt aan de bouwkosten. Zij wil als het ware de bouwkosten in bedwang houden en zal naar het schijnt daartoe credieten slechts toestaan tot bijv. 2,2 maal de bouwkosten van 1940. In wezen verandert er dan niet zoo heel veel; alleen dit, dat de eene grens wordt vervangen door de andere. De praktijk heeft wel geleerd, dat de bouwkosten zich niet geheel door overheidsmaatregelen in bedwang laten houden; de prijsbeheerschingsmaatregelen van de Regeering zijn nu eenmaal niet zonder lekken. Naast de hierbovengenoemde grenzen kent de regeling van Juni jl. nog de beperking, dat de totale hypothecaire belasting van het perceel ten hoogste 90 pCt. van de stichtingskosten mag bedragen.

De hiervóór aangegeven regeling vertoont overeenkomst met die, volgens welke de financiering van het herstel 1940 plaats had. Wij denken hierbij aan het Besluit van de Secretarissen-Generaal van de Departementen van Financiën en van Justitie betreffende de bijdragen van het Rijk in de door oorlogsgeweld veroorzaakte schade aan goederen, dd. 2 December 1940 (Besluit nr. 221/1940), zooals dat werd gewijzigd bij Besluit van de Secretarissen-Generaal van de Departementen van Financiën, van Justitie en van Waterstaat, dd. 23 Februari 1942 (Besluit nr. 18/1942). Volgens deze regeling werd ook het bedrag der schade, gerekend naar de schatting 9 Mei 1940, à fonds perdu vergoed. Destijds golden krachtens aanvullende publicaties¹⁾ nog de gunstige regelingen, dat in bepaalde gevallen

¹⁾ Mr. Ph. C. M. van Campen, „Rijksregeling vergoeding oorlogsschade”, Alphen a. d. Rijn, 1943, blz. 48.

boven deze schadevergoeding een bouwpremie werd verstrekt van 10 pCt. van de rijksbijdrage, terwijl tevens nog een extra-tegemoetkoming werd uitgekeerd naar gelang de draagkracht van den bouwer; deze liep tot 30 pCt. van de rijksbijdrage. Een hypothecair voorschot, gedeeltelijk rentebekend en gedeeltelijk renteloos, hielp dan het ontbrekend overbruggen. Om eenige cijfers te noemen, was de toestand volgens de toen geldende regeling aldus:

Voorbeeld toestand 1940.

Bedrag der oorlogsschade (verwoest pand) naar waarde van 9 Mei 1940	f 8.000
Kosten nieuwbouw destijds van een pand met dezelfde inhoud bedroegen in 1940 en 1941 ongeveer	„ 15.000

Financiering.

Bedrag der oorlogsschade à fonds perdu ...	f 8.000
Bouwpremie daarop à fonds perdu	„ 800
Extra-tegemoetkoming à fonds perdu, bijv. 25 pCt.	„ 2.000
Hypotheek (deels rentedragend, deels renteloos)	„ 3.200
Aanvulling uit eigen middelen ²⁾	„ 1.000
	<u>f 15.000</u>

Wanneer men nu de berekening ziet, die is gegeven in het voorbeeld bij de regeling zelf (onder 11, A), blijkt, dat er bij een verwoest pand, kleiner dan 500 m³, dat, geschat naar 9 Mei 1940, ook een waarde had van f 8.000, door de Overheid thans als hypotheek verstrekt moet worden: f 3.375 rentedragend en f 8.625 renteloos. Hier doet zich echter in dit voorbeeld van de Regeering de onjuistheid voor, dat de stichtingskosten van een pand, dat in 1940 een waarde had van f 8.000, thans niet f 20.000 bedragen, maar minstens het drievoudige van de bouwkosten in 1940. Er moet dus minstens f 4.000 meer renteloos worden verstrekt en betrokken, krijgt dus, naast eventuele oude schuld op zijn pande, een nieuw hypotheecaire laste van f 16.000; d. i. tweemaal zooveel als naar vooroorlogsche begrippen zijn heele huis waard was! Bovendien weet hij, dat, wanneer de koopkracht van het geld daalt en diensvolgens de exploitatie-uitkomsten van zijn pand gunstiger zullen worden, deze baten aan het Rijk ten goede zullen kunnen komen, doordat een renteloos deel van het crediet rentedragend zal kunnen worden. Daarnaast vreest hij, dat, indien het omgekeerde zou gebeuren en de koopkracht van het geld zou stijgen of, met andere woorden, zijn huis minder waard zou worden, het eerst het eigen kapitaal verloren zou zijn. Hij zou dan een te zwaar belast pand overhouden. De getroffene zou, hoe het getij ook loopt, altijd de dupe worden.

Gaat men de oorzaken na van het aanmerkelijke verschil tusschen de regeling 1940 en 1946, dan vindt men, dat deze, behalve in de verstrekking van een lager bedrag à fonds perdu, liggen in de enorme stijging der bouwkosten. Deze stijging moet thans vooral door renteloze credieten worden opgevangen, wat door betrokkenen als zeer bezwaarlijk wordt gevoeld, vooral wanneer dit spaarzame burgers zijn, die niet gewend waren aan met hypotheek bezwaarde bezittingen. De regeling 1940 werkte zoo gunstig, omdat de bedragen à fonds perdu het grootste deel van het benodigde bedrag overbruggen. Men gaf als het ware aan betrokkenen een polsstok om over de sloot te komen. Dat eenig eigen geld noodig was, werd

²⁾ De geldleening met faciliteiten, tezamen met een eventuele bijdrage à fonds perdu en bouwpremie, mocht 40 pCt. van de bouwkosten niet te boven gaan (in de binnenstad van Rotterdam en Middelburg 50 pCt.).

en wordt nog als redelijk gevoeld. Men kreeg immers voor een verwoest oud pand een nieuw pand terug. Thans is de polsstok, welke de Regeering biedt, te kort en de betrokkenen zijn bang, dat zij in den modder van schulden terechtkomen.

Het hiervorenstaande is aan de Regeering volkomen bekend; ook zij weet, dat de bouwkosten in de praktijk veel hooger liggen en dat haar credieten niet toereikend zijn. Zij vreest echter van een te ruime financiering een gevaar voor de geldswaarde van den Nederlandschen gulden. Men moet toegeven, dat de Regeering in deze een groote verantwoordelijkheid heeft, en het is gemakkelijker, te roepen om gunstiger regelingen, dan de verantwoording daarvoor te aanvaarden. De resultaten van de huidige regeling zijn echter, dat bijna geen particulier meer opbouwt en het laat zich aanzien, dat dit ook niet het geval zal zijn met regelingen als thans zijn voorgesteld. Toch moet er in den woningnood worden voorzien en wat men thans aan bouwnijverheid als nieuwbouw ziet, is overheidsbouw, welke bestaat bij het totstandkomen het onverschuldigde van toekomstige tekorten in zich draagt. Het Rijk moet dus niet alleen zorgen voor de bouwkosten, maar ook voor de toekomstige verliezen. Daarbij komt nog, dat dit, naast genoemde financieele bezwaren, ook sociale nadeelen met zich brengt, omdat het eigen huis steeds meer vervangen wordt door de huurwoning en dit juist onder die groepen van de bevolking, die vroeger gewoon waren in een eigen huis te leven.

Andere bezwaren.

De regeling, zooals de Regeering zich die denkt, heeft echter nog andere ernstige bezwaren. Om een getroffene voor een crediet in aanmerking te laten komen, moeten voor de financiering (wij spreken nu niet van bouwtechnische moeilijkheden) globaal de volgende formaliteiten worden vervuld.

Eerst moet een „FF-formulier” worden ingevuld met talrijke gegevens. Een dergelijk formulier doet denken aan een aangiftebiljet voor de belasting. Dit „FF-formulier” moet, nadat meestal een gemeentelijk bureau er zich mede bemoeit heeft, worden behandeld bij het plaatselijk Bureau van den Wederopbouw en in Den Haag. Er moet een credietovereenkomst worden gesloten, waarbij soms besprekingen noodig zijn met bestaande hypotheekhouders. Er moet opgemaakt worden een hypotheekacte, waarmede een notaris en een hypotheekbewaarder bemoeiingen hebben. Er moeten incasseeringen van rente en aflossing plaatshebben en om de twee jaren moet het rentedragend gedeelte worden herzien, waarbij weer een nieuwe procedure begint.

Dit alles zijn moeizame handelingen. Men bemerkt, dat het den verschillenden leidinggevendenden figuren noch aan ijver, noch aan goeden wil ontbreekt, maar dat voor sommigen de organisatie te snel gegroeid is en de overzichtelijkheid zoek geraakt is. Er is geen evenredigheid tusschen het aantal ambtenaren, dat zich met deze zaken bemoeit, en de resultaten, welke worden bereikt. Men vraagt zich af, of het niet eenvoudiger kan en of geen beperking geboden is. Wij spreken bij dit alles nog niet van de buitendiensten, die er ook aan lijden, dat ze te snel zijn uitgegroeid, waardoor de eenheid verloren ging. Nu is dit alles begrijpelijk bij diensten, die plotseling uit den grond zijn verzeenen en waarbij men veel personeel heeft moeten aanstellen, dat ook niet altijd deskundig is. Dit moge als verontschuldiging gelden, maar zooals de zaken nu loopen, komt men niet tot een spoedigen opbouw van Nederland. Men schakelt steeds meer diensten en ambtenaren in en tegelijkertijd schakelt men belanghebbenden uit, door-

dat ze een stemming krijgen van volslagen gebrek aan belangstelling in hun eigen zaken en in den herbouw van hun eigen panden. De aspirant bouwer, die op twee of drie bureaux is geweest en daarna in vijf maanden van zijn aanvraag niets meer hoorde, is alle interesse kwijt. Met de psyche van den bouwer, die haast heeft, wordt in het minst geen rekening gehouden. Er wordt niet gestimuleerd, er wordt slechts geadministreerd en dit laatste nog op een verwarrende wijze.

Kan dit alles niet minder omslachtig? Wanneer de Regeering den belanghebbenden op een eenvoudige manier genoeg middelen zou verstrekken om ongeveer hun wederopbouw te financieren, zooals ze dat in den oorlog deed, dan zouden betrokkenen zelf de rest wel doen: de zucht naar onroerende goederen is groot in dezen tijd van onrust over de koopkracht van den Nederlandschen gulden. Er zou o. i. meer moeten worden gegeven à fonds perdu. Voorloopig zou de Regeering, om het gevaar voor inflatie te verkleinen, zich toch een beperking kunnen opleggen, verband houdende met de inhoudsmaat van de verwoeste panden; dan zou de kleine burger, de zelfstandige man, geholpen kunnen worden. Thans is het systeem van de Regeering: bijdragen 1940, rentedragende en rentelooze credieten met hypotheek en alle administratie, welke ermede verband houdt. Zou het systeem niet kunnen worden: bijdragen 1940 + daarop een toeslag à fonds perdu, waarbij betrokkenen zelf een resteerend gedeelte moeten overbruggen, en dat alles zonder hypotheek en op een eenvoudige manier, zulks met de beperking, dat voorloopig alleen beneden een bepaalde inhoudsgrens? In een lateren tijd kan dan worden gezien, wat gedaan kan worden met grotere panden, met eigendommen van N.V.'s, warenhuizen e.d. Uiteraard verliest de Regeering bij een dergelijke regeling de mogelijkheid om bij huurverhoging de door haar verstrekte gelden terug te ontvangen. Principieel valt er echter veel meer voor te zeggen, dat, wanneer huurverhoging betere exploitatie-uitkomsten tot gevolg heeft, alle huis-eigenaren daarin op gelijke wijze worden belast en niet de getroffen en nog eens extra, doordat zij een renteloos crediet tot een rentedragend zien worden. Bovendien kan huurverhoging, welke gepaard zal gaan met mindere koopkracht van het geld, door den getroffen, die zijn eigen woning opbouwde, bezwaarlijk als verrijking worden gevoeld. Het hiervoor-gaande systeem lijkt ons te verwezenlijken met inachtneming van een behoorlijke zorg voor de overheidsfinancien. Bij dat alles zouden meer dan thans geschiedt plaatselijke instanties kunnen worden ingeschakeld. Deze zijn bekend met de nooden der ingezetenen en zullen er prijs op stellen de getroffen te helpen opbouwen. Er bestaat nog zoiets als onderlinge naijver tusschen gemeenten, waarvan met tact partij kan worden getrokken. Thans voelen de gemeentebesturen zich er praktisch buiten staan. 't Is bovendien een gezond democratisch beginsel, dat men niet door den Staat laat verrichten, wat de gemeenten gevoelig zelf kunnen doen.

Thans volge nog de opmerking, dat het huidige systeem van waardebepaling naar den toestand op 9 Mei 1940 voor nog bestaande panden ingeval van onteigening voor de betrokkenen een ramp betekent. Voor verbeteringen van stedenbouwkundigen aard is soms onteigening van niet-verwoeste panden noodig. Als deze worden geschat naar Mei 1940 en op de aldus berekende schadevergoeding nog een kleine toeslag wordt gegeven, verliest de eigenaar een pand en kan hij een nieuw pand van gelijken inhoud slechts

voor een klein gedeelte bouwen. Op deze wijze worden oorlogsslachtoffers gemaakt! Onteigening met betaling door toewijzing van onroerend goed, welke volgens de plannen der Regeering bij wet opnieuw mogelijk zal worden gemaakt, is een stap in de goede richting.

Conclusie.

Het wil ons, resumeerende, voorkomen:
dat de huidige regeling onvoldoende is, omdat zij de betrokkenen niet in staat stelt op te bouwen;
dat zij omslachtig is, omdat ze te veel administratieve bewerkingen vereischt;
dat zij bezwaarlijk is voor het Rijk, omdat dit groote risico's draagt, hetgeen vooral zou blijken, als later geëxecuteerd zou moeten worden, en
dat de onteigening in het belang van den wederopbouw van onbeschadigde panden op geheel onrechtvaardige wijze kan geschieden.

Een oplossing zou zijn te vinden, doordat grotere bedragen à fonds perdu zouden worden verstrekt en de regeling zich daarbij voorloopig zou beperken tot den zwaar getroffen, die in het bezit was van een bescheiden eigen woning. Bij dezen opbouw ware den gemeentebesturen een meer actief aandeel toe te vertrouwen dan thans het geval is en diende het Rijk zich meer tot een controleerende taak te beperken.

Dr. CLAUDIUS PRINSEN.

EEN JAAR RECONVERSIE IN DE MALINOGBIEDEN.

Nederlandsch-Indië is uit den oorlog tevoorschijn gekomen als een land, dat in den vorm van zijn bestaan is aangetast. Agrarisch van structuur beschikte het over overschotten aan landbouw- (en mijnbouw-) producten, die op de wereldmarkt gereeden aftrek vonden. De belangrijkheid daarvan blijkt o.a. uit de volgende gegevens:

Het aandeel (in procenten) van Nederlandsch-Indië in den wereldexport resp. productie van enkele landbouwproducten ¹⁾.

	1930	1932	1934	1936	1938
Kina *)	93	91	91	89	90
Peper	75	76	78	92	85
Kapok	79	81	75	78	63
Rubber	29	30	37	36	33
Klapperproducten	27	35	24	29	29
Agave	29	27	25	23	27
Oliepalmproducten	7	11	16	17	24
Thee	18	19	16	18	17
Suiker ²⁾	11	10	3	2	5

Op den exporthandel grondvestte Nederlandsch-Indië zijn bestaan en verrees zijn welvaart.

De oorlog maakte aan dat alles een einde. Hij sneed het land van de rest van de wereld af; maar bovenal voerde de bezetter een politiek, die uitsluitend gericht was op het dienstbaar maken van het productie-apparaat aan zijn oorlogvoering. Zoo werden belangrijke en eertijds moeizaam verzorgde cultures verwaarloosd ten gunste van de teelt van voedingsgewassen en kwamen nieuwe bedrijven op, waarvan de levensvatbaarheid onder normale omstandigheden zeer twijfelachtig was.

Het was duidelijk, waar de taak lag, toen Japan op den 15den Augustus 1945 capituleerde. Mijn- en landbouw moesten weer ter hand worden genomen, opdat zij de overschotten afleverden, die Indië's welvaart mogelijk hadden gemaakt. Het herstelwerk stagneerde echter ten gevolge van de politieke ontwikkelingen, die gedurende het eerste jaar van den

¹⁾ „Statistisch Zakboekje voor Nederlandsch-Indië”, 1940.

²⁾ Deze cijfers hebben betrekking op de productie.

vrede zooveel aandacht voor zich opeischten. Toch was men gelukkig niet tot volslagen werkloosheid gedoemd. In de zgn. Malinogebieden kon men, naarmate het Nederlandsch gezag er zich vestigde, aan den arbeid tijken.

De Malinogebieden ³⁾.

Deze omvatten, met uitzondering van Sumatra, de vroegere Buitengewesten, zoodat derhalve Banka, Billiton, Bali, Lombok, Borneo en de Grootte Oost daartoe behooren.

De leiding bij het herstelwerk berustte bij de Regeering, die door middel van haar organen, hetzij oude dan wel nieuwe, het geheele economisch leven beheerschte.

Zij gaf voorlichting aan de bevolking, organiseerde particuliere maatschappijen op het gebied van productie, handel, scheepvaart, assurantie, geldwezen, kortom, zij greep in, gedragen door het besef, dat zij stimulerend, regelend en coördineerend moest werken in den moeilijken tijd van den overgang naar een normale economie. Leidende gedachte was het herstel van de productie van de rijst, den land- en mijnbouw en van alle instellingen en organen, die daarmee verband hielden.

De economische structuur van de Malinogebieden was van dien aard, dat zij voor hun voedselvoorziening afhankelijk waren van import, doch voor de rest beschikten over belangrijke exportartikelen, zooals rubber, copra, boschproducten, specerijen, tin, aardolieproducten, die, tezamen met de producten uit Sumatra, aan den Indischen handelsbalans een gunstig saldo gaven:

Jaar	Java en Madoera			Buitengewesten		
	Invoer	Uitvoer	Uitvoer-excedent (in miljoenen guldens)	Invoer	Uitvoer	Uitvoer-excedent
1931	423,7	412,8	—10,9	186,2	405,4	219,2
1932	278,6	319,8	41,2	131,3	292,9	161,6
1933	225,7	243,2	17,5	105,7	281,7	176,0
1934	193,4	247,9	54,5	98,2	301,9	203,7
1935	180,2	200,2	20,0	97,7	305,1	207,4
1936	183,9	228,1	44,2	103,4	402,6	299,2
1937	334,4	310,5	—23,9	181,6	701,8	520,2
1938	328,9	241,4	—87,5	168,5	473,0	304,5
1939	369,1	287,0	—82,1	160,8	500,1	339,3

Wat nu heeft men bereikt op het gebied van het herstel?

De rijstcultuur.

In verband met de behoeften van het Japansche leger werd de teelt van voedingsgewassen, van rijst in het bijzonder, door den bezetter ten zeerste aangemoedigd.

De rijstsituatie zag er vóór den oorlog als volgt uit:

Zuid-Celebes	..surplus van	50.000 ton	
Bali/Lombok	.. " "	30.000 "	
			totaal surplus 80.000 ton
Banka/Billiton	.. tekort van	40.000 ton	
West Borneo	.. " "	35.000 "	
Oost Borneo	.. " "	15.000 "	
Menado	.. " "	25.000 "	
Molukken	.. " "	15.000 "	
			totaal tekort 130.000 ton

Het jaarlijksch tekort bedroeg derhalve 50.000 ton. Ten gevolge van de requisities door het Japansche leger hadden de aanmoedigingen om den rijstbouw te intensiveren en uit te breiden geen effect; integendeel, het bebouwde areaal ging met 20 pCt. achteruit.

Met alle kracht is de rijstteelt na het gezagsherstel ter hand genomen, en men is doende om van Zuid-Celebes een rijstschuur te maken. Te eeniger tijd hoopt men hier een surplus te kunnen overhouden

³⁾ Gegevens ontleend aan „Economisch Weekblad voor Nederlandsch-Indië” van 17 Augustus 1946: „Een jaar herstel en vernieuwing”.

van 150.000 ton, die, gevoegd bij het overschot uit Bali en Lombok van 30.000 ton, niet alleen de tekorten in de overige Malinogebieden ruim kunnen aanvullen, doch dit gedeelte van Nederlandsch-Indië tot export in staat zullen stellen.

De exportgewassen.

De belangrijkheid van de exportgewassen in de Malinogebieden blijkt uit de volgende uitvoercijfers:

1938	Malinogebieden	Totaal Nederlandsch-Indië
Rubber (restrictie 45 pCt.)	64.205 ton	146.596 ton
Copra	464.042 "	592.950 "
Peper (wit)	11.686 "	12.345 "
Kruidnagelen	411 "	952 "
Foelie	611 "	688 "
Notemuskaat	3.130 "	3.785 "
Koffie (Arabica)	3.174 "	7.062 "
Koffie (Robusta)	4.966 "	59.806 "

De totale exportwaarde van deze en andere exportgewassen bedroeg in 1940 circa 175 miljoen gulden. In normalen tijd zag zij er voor enkele der belangrijkste producten als volgt uit:

Rubber	West Borneo	30 miljoen gulden
	Z. & O. Borneo	28 " "
	Banka/Billiton	2½ " "
	Totaal	60½ " "
Copra	West Borneo	5 miljoen gulden
	Grootte Oost	30 " "
	Totaal	35 " "
Specerijen	Banka/Billiton	ca. 4 à 5 miljoen gulden
	Grootte Oost	1½ " "
	Totaal circa	6 " "
Boschproducten	Borneo	5 " "

Zoowel rubber, copra, als vooral peper werden door den bezetter schromelijk verwaarloosd.

In het eerste jaar van den vrede herstelde de rubbercultuur zich vrij snel. Op het eiland Borneo zal zij in de naaste toekomst de hoogste vooroorlogse productie overtreffen.

De copratuinen hadden het zwaarder te verantwoorden. Desondanks kwamen zij voor weer tot productie. Men schatte de opbrengst voor het komende jaar op 200.000 ton tegenover 170.000 ton in 1940.

Met de specerijen, speciaal de pepercultuur, is het droevig gesteld. Van de 20 miljoen vruchtdragende peperranken bleven er slechts 100.000 over. Het valt te betwijfelen of hier de vooroorlogse productie ooit zal worden gehaald, zelfs, of zulks onder de gevee omstandigheden nog wel wenschelijk is.

De boschproducten, in het bijzonder hout, werden door den bezetter in verband met het materiaalgebrek voor zijn scheepsbouw, sterk gestimuleerd. De door hem opgerichte zagerijen evenwel zullen geen stand kunnen houden.

Na het gezagsherstel heeft men onmiddellijk den toestand opgenomen. 95 miljoen m³ boschareaal was aanwezig. In de eerste helft van 1946 heeft men 150.000 m³ gewonnen, in de tweede helft hoopte men 250.000 m³ te verkrijgen, oftewel 400.000 m³ voor het geheele jaar 1946, dat is ongeveer 70 pCt. van de vooroorlogse jaarproductie.

Het plan is om binnen 10 jaar tot een productie te komen van 3 miljoen m³ rondhout per jaar, waarvan 2 miljoen m³ beschikbaar zou zijn voor export.

De eertijds belangrijke veestapel op Bali en Lombok bleek gedurende den oorlog zeer te zijn achteruitgegaan. De veeartsenkundige dienst zijnde echter niet pessimistisch te moeten zijn. De Regeering overweegt de bestudeering van de mogelijkheid tot vestiging van een conservenfabriek.

De mijnbouw.

Tot de belangrijkste producten van den mijnbouw in de Malinogebieden behooren de aardolie op Tarakan en Balikpapan, de steenkolen op Oost-Borneo en Poelau Laut en het tin op Banka en Billiton.

Ten gevolge van de geallieerde landingen op Tarakan en Balikpapan en de door de Japanners verrichte vernielingen heeft de aardoliewinning zeer geleden. Op bescheiden schaal begon men weer de productie ter hand te nemen. Het Louise-complex te Balikpapan leverde 550 m³ per etmaal en men verwachtte voor het laatste kwartaal van dit jaar een productie van 770 m³. In het Tarakangebied leverden de putten 18.000 m³ per maand.

De steenkolenmijnen bleken danig beschadigd te zijn. Een heuvelkolenontginning op Oost-Borneo gaf begin Maart een productie van 70 ton per dag, later 250 ton en men hoopte haar te kunnen opvoeren tot 500 ton. Aan exploitatie van de mijnen op Poelau Laut kon nog niet worden begonnen.

De tinmijnen werden niet door den bezetter vernield, doch wel sterk verwaarloosd. Op het eiland Billiton bedroeg de gemiddelde productie van de eerste 9 maanden van 1946 450 ton per maand, voor het laatste kwartaal van 1946 schatte men haar op 700 ton. De Bankaproductie taxeerde men op 2.000 ton voor het geheele jaar 1946.

Op Billiton trof men een voorraad tinerts aan van 430 ton, op Banka 3.000 ton tin in blokken en 3.000 ton tin in ertsconcentraat.

In 1939 bedroeg de tinproductie op Banka 16.975 ton, op Billiton (inclusief Singkep) 11.225 ton⁴⁾.

De import

Met de opbrengst van de uitvoerproducten werden de benodigde importen betaald. Deze omvatten hoofdzakelijk voedingsmiddelen, textielwaren en machinerieën.

Gedurende den oorlog stond de import stil. Na den vrede moesten in de eerste plaats verbruiksartikelen en textielwaren worden ingevoerd, waaraan zulk een nijpende behoefte bestond, zoowel van den kant der bevolking als ook van die der ex-geïnterneerden. Men importeerde zgn. „inducement goods” tot een waarde van —, voor geheel Nederlandsch-Indië — 20 miljoen gulden in de eerste helft van 1946; voor de tweede helft schatte men het bedrag op 140 miljoen gulden, waarvan 100 miljoen gulden aan textielgoederen.

Handel, verzekering, scheepvaart.

De uitwisseling van Indische landbouw- en mijnbouwproducten tegen industriële en andere artikelen zou niet mogelijk zijn zonder de organen van handel, verzekering en scheepvaart.

De Regeering heeft gemeend den handel te moeten concentreren in één lichaam, te weten de Nederlandsch-Indische Gouvernements Import- en Export-Organisatie (Nigieo), die, zooals de naam luidt, zoowel export als import verzorgde. In deze organisatie werden zooveel mogelijk de vroegere exporteurs en importeurs opgenomen. Zij nam een monopoliepositie in, die critiek uitlokte o.a. op de conferentie te Malino zelf. Het ligt in de bedoeling van de Regeering haar aan het einde van dit jaar op te heffen. Op welke wijze export en import geregeld zullen worden, is voorshands nog niet bekend.

Het verzekeringswezen, noodzakelijk voor handel en verkeer, werd in een „pool” georganiseerd, waartoe alle vroeger in Nederlandsch-Indië gewerkt hebbende maatschappijen, behoorden. Deze „pool” is in den loop van 1946 begonnen met dekking te geven tegen brand- en zeeschade. Zij heet: Bataviasche Verzekerings-Unie (B.V.U.).

De scheepvaart heeft zeer onder den oorlog geleden. Ten gevolge van oorlogshandelingen, als ook vernielingen door den vijand, is de vloot sterk geslonken.

Onder auspiciën van de Regeering werd de Nederlandsch-Indische Scheepvaart-Organisatie (Niso) in het leven geroepen ter behartiging van de belangen van het zeeverkeer. Alle vroegere maatschappijen namen daaraan deel. In den loop van 1946 kreeg zij de beschikking over 50 schepen van verschillende types met de hoop er nog 10 à 11 bij te krijgen in de naaste toekomst, terwijl voorts op Nederlandsche werven een 42-tal op stapel staat.

Buiten de organisatie van de Niso valt de inheemsche scheepvaart, die zich bedient van zgn. prauwen, kleine, hoofdzakelijk houten zeilschepen varieerend van 20 tot 150 ton. De inheemsche prauwvloot is zeer gehavend uit den oorlog gekomen. In Zuid-Celebes werd zij gereduceerd tot 40 pCt. van haar vroegere sterkte, in het Oostelijk deel van den Archipel zelfs tot 10 pCt. Krachtige pogingen werden ondernomen om deze voor het interinsulaire verkeer zoo nuttige schepjes weer in toenemende mate in het verkeer te brengen.

Het geldwezen.

Toen de Japanners Nederlandsch-Indië bezetten, hebben zij het Nederlandsch-Indische geld gehandhaafd, dat echter al gauw uit de circulatie verdween. Ter financiering zijner uitgaven immers bracht de bezetter Japansch invasiegeld mee, dat allengs in omvang toenam. Vóór den oorlog bedroeg de totale circulatie in Nederlandsch-Indië $\frac{1}{2}$ milliard gulden, na den vrede 4 $\frac{1}{2}$ milliard gulden.

Het was voor de Regeering uiteraard noodzakelijk om maatregelen te nemen tegen dezen vergrooten geldomvang, waartegenover geen evenredige goederenhoeveelheid stond. Oorspronkelijk was zij van plan om het Japansche invasiegeld onmiddellijk waardeloos te verklaren en aan de circulatie te onttrekken, de vooroorlogse muntbiljetten en Javasche bankbiljetten zoo spoedig mogelijk à pari te doen inwisselen tegen nieuw geld, waarvan reeds 800 miljoen gulden in Amerika was aangemaakt en tenslotte het vooroorlogse muntgeld als wettig betaalmiddel te handhaven.

Al spoedig bleek, dat het Japansche invasiegeld niet overeenkomstig de plannen kon worden behandeld. De bevolking hechtte er namelijk nog waarde aan. Alleen in de veroverde gebieden Hollandia, Biak, Morotai, Balikpapan en Tarakan kon het onmiddellijk waardeloos worden verklaard. In de meeste gebieden moest de Japansche gulden worden ingenomen tegen een koers van 3 cent, behalve in de Minahassa en op Banka/Billiton, waar de omrekeningskoers resp. 2 $\frac{1}{2}$ en 2 cent bedroeg. Op Timor verbrandde de bevolking het invasiegeld.

Met dat al werd niet al het Japansche geld ingeleverd. Het had namelijk nog waarde op Java en Sumatra en men hield voorraden aan voor het verkeer met beide eilanden.

Wat de munt- en bankbiljetten van vóór den oorlog betreft, de Regeering bepaalde, dat alleen coupures tot en met 5 gulden tegen het nieuwe geld mochten worden ingewisseld. Grootere coupures bleven vooralsnog geblokkeerd.

Ter verdere beheersching van den geldomvang rantsoneerde zij voorts het inkomen van haar ambtenaren en ook dat van particulieren, voorzover dezen ten gevolge van den stilstand hunner zaken of bedrijven een beroep moesten doen op den Staat, die zich bereid verklaarde om in dergelijke gevallen — overigens zeer talrijk — voorschotten te geven. De Regeering rantsoneerde door op de inkomens slechts een zeker percentage uit te betalen.

Ook beheerschte zij de in den loop van 1946 heropende banken door haar voorschriften. In den eersten tijd mochten geen credieten worden verleend, later

⁴⁾ Bron: „Statistisch Zakboekje van Nederlandsch-Indië”, 1940.

op zeer bescheiden schaal en omzichtige wijze. Voorts werden de oude saldi geblokkeerd.

Dit alles wil niet zeggen, dat het inflatiegevaar bezworen is. De overheidsuitgaven zullen niet af, doch toenemen; verder heerscht reeds inflatie in de rubberstreken van Borneo, waar men via den opkoop van rubber van de bevolking haar van geld voorzag, waartegenover geen adequate goederenhoeveelheid stond.

Deviezen en leeningen.

Een andere belangrijke regeeringszorg vormen de deviezen. Indië heeft voor zijn herstel veel noodig uit het buitenland; het kan deze importen alleen betalen met buitenlandsche valuta, verkregen uit zijn exporten. Het is begrijpelijk, dat de Regeering via het Nederlandsch-Indisch Deviezen-Instituut contrôle oefent op deze buitenlandsche valuta. Overigens ziet zij op het oogenblik den toestand niet rooskleurig in. Naar haar inzicht zijn de prijzen van de Indische exportproducten, zooals rubber, niet in dezelfde mate gestegen als die van de invoerartikelen, waaraan Indië behoefte heeft. Daarbij komt nog, dat de devaluatie van den Indischen gulden een extra nadeel voor den import vormt.

In elk geval heeft de Regeering voor de financiering van haar uitgaven in het eerste jaar na den vrede een beroep moeten doen op Nederland, de Vereenigde Staten en Australië. Een normale bron van inkomsten als de belasting is nog maar amper begonnen met weer bescheiden te vloeien.

Enkele andere problemen.

Met het bovenstaande zijn de reconversievraagstukken nog niet uitgeput. Zoo heeft men het industrieel herstel. Dit staat nog maar aan het begin, waarbij overigens opgemerkt dient te worden, dat de nijverheid in de Malinogebieden slechts een bescheiden omvang had.

Een groot vraagstuk is evenwel de wederopbouw van vernielde en geteisterde steden als Menado, Ambon, Balikpapan, Tarakan, Makassar en andere. Daarmede samenhangend heeft men het vraagstuk van de schaderegeling.

Ook de huurregeling vormt een probleem. Gedurende de bezetting, maar ook daarna, werden verschillende huizen en gebouwen gerequireerd. Krijgen de eigenaren alsnog huur daarover? En hoeveel?

Dan heeft men de vraag over de rechtsgeldigheid van den verkoop van goederenvoorraden door de Japanners vlak voor en na de capitulatie. Voorts ook nog de geldigheid van aflossingen op schuldvorderingen omstreeks den tijd van de capitulatie in Japansch geld.

Conclusie.

Als eindindruk van de reconversie in de Malinogebieden in het eerste jaar van den vrede kan het volgende worden vastgesteld:

De voedselpositie verbeterd, hoewel de nood nog niet verholpen was. In de toekomst hoopt men het geheele gebied echter niet alleen „self supporting” te maken, doch zelfs exporteerend.

Het herstel van de exportproducten is voor de rubber het verst gevorderd. De mijnbouw echter bleef noodlijdend.

De handel werd gemonopoliseerd door de Nigieo; deze organisatie zal echter binnen afzienbaren tijd worden geliquideerd. De scheepvaart had te kampen met een te kleine vloot, maar kon tenslotte, evenals het verzekeringsbedrijf, haar steun aan het herstel geven.

Het geldwezen werd door de inwisseling van het

Japansche invasiegeld en enkele andere maatregelen ten deele gesaneerd. Het inflatiegevaar is echter nog niet van de baan. De deviezenpositie eischte alle aandacht.

Wanneer men over den toestand in het eerste jaar na den vrede zijn blik laat gaan, dan mag men niet ontevreden zijn; onder moeilijke omstandigheden is betrekkelijk veel bereikt, nog veel meer echter moet worden verricht!

KHOEW BIAN TIE.

DE OMSCHAKELING VAN DE OORLOGS- OP DE VREDESPRODUCTIE IN HET VERENIGD KONINKRIJK.

De historische achtergrond.

Eén van de merkwaardigste aspecten van de tweede wereldoorlog is, naar het mij voorkomt, dat de aanvankelijk zwakste partij de strijd heeft gewonnen. Haar krachten namen toe naarmate de tijd vorderde, terwijl die van de vijand allengs ineenschrompelden. Dit heeft aan het begin zowel als aan het einde van de oorlog tot een ongelijke strijd geleid en een zeer snelle opmars van de troepen, echter met dit verschil, dat de opmars der Duitsers een vertraagde was, wat zeer duidelijk aan de dag trad tijdens de strijd in Rusland, terwijl de opmars van geallieerde zijde, nadat er een keerpunt in de oorlog was gekomen (Stalingrad), in versneld tempo plaatsgreep, wat vooral na de invasie bij de opmars in Duitsland duidelijk bleek.

De naar mijn mening belangrijkste factor ter verklaring van dit verloop van de strijd is het feit, dat Duitsland zich intensief op de komende oorlog had voorbereid. In het kader van de economische oorlogsvoorbereiding legde Hitler zijn volk reeds vóór de oorlog een sobere levensstandaard op. Alle daardoor vrijgekomen arbeidskrachten, alsmede degenen, die anders werkloos zouden zijn geweest, wendde hij aan in de oorlogsindustrie. Hierdoor beschikte Duitsland bij het begin van de strijd over aanzienlijke wapenvoorraden, versterkingen en goede aanvalswegen. Dit verklaart de grote stootkracht van de Duitse legers bij het uitbreken van de vijandelijkheden.

De geallieerden, die een oorlog hadden willen voorkomen, en zich er dientengevolge niet zo ernstig op hadden voorbereid, konden hier in den beginne weinig tegenover stellen. Hun strijd had echter de sympathie van het overgrote deel der mensheid, dat, hoewel nog niet in de strijd betrokken, zich toch in de toekomst belaagd zag door de Duitse oorlogsmachine. Het was deze sympathie, die het Verenigd Koninkrijk, dat, na de val van Duinkerken, gesteund door zijn natuurlijke bescherming — de zee — bleek zich voor het oogenblik te kunnen staande houden tegen de Duitse overmacht, zich ten nutte maakte. De Engelsen besloten een *oorlog op crediet* te voeren, waarvoor zij een willig oor vonden, eerst in de Dominions en overige delen van het Britse Rijk en later ook in de Vereenigde Staten, waar Roosevelt met klare blik voor de wereldpolitieke situatie de publieke opinie gaandeweg op „lend lease” voorbereidde.

In de wellicht voor de afloop van de oorlog beslissende wedloop, die volgde op de capitulatie van Frankrijk, was het Engeland, dat — na zijn zwaarste beproeving, de aanval op Londen, bekend als de „battle of Britain”, doorstaan te hebben — als overwinnaar uit de strijd te voorschijn trad. De wedloop, waar ik op doel, is die, waarin Duitsland enerzijds zijn oorlogspotentieel trachtte te vergroten door steeds meer landen op het Continent te bezetten en hun voorraden uit te putten, en Engeland anderzijds, langs

vredelievende weg, door het opnemen van buitenlandse credieten, de productie van de rest van de wereld in dienst van haar oorlogvoering pogde te stellen. Na de „battle of Britain” was deze strijd tussen voorraadvergrotingspolitiek en productievergrotingspolitiek feitelijk al beslist en ook de greep van de Duitsers naar het wonder, in den vorm van nieuwe wapenen, bracht hierin geen verandering.

De uitgangssituatie.

Inmiddels zag het Verenigd Koninkrijk zich na het beëindigen der vijandelijkheden voor de consequenties van zijn economische oorlogspolitiek gesteld. Geen oorlog zonder verliezen. Die van het Verenigd Koninkrijk worden op ruwweg £ 7.250 miljoen, dat is een kwart van haar vooroorlogs vermogen, geschat. De productiekraft van het land is door deze adering ernstig achteruitgegaan. Doch evenals in Nederland is men er in Engeland van doordrongen, dat, al zijn de krachten van de patiënt verzwakt, men niet bij de pakken kan gaan neerzitten. Zo spoedig mogelijk moet het verloren terrein weer worden teruggewonnen, wil men te eniger tijd weer de vooroorlogse levensstandaard kunnen bereiken.

En er is maar één weg om uit de narigheid te geraken. Sober leven, hard werken en het zo gekweekte productie-overschot aanwenden enerzijds voor investeringen in het binnenland om de oorlogsschade te herstellen en anderzijds voor export om de in de oorlog aangegane schulden, en die, welke daarna nog zijn, aangegaan om de patiënt weer op krachten te brengen, af te lossen.

Bedenkt men, dat de oorlogsschade in het binnenland (incl. koopvaardijvloot) ca. £ 3 milliard bedraagt, het verlies aan buitenlandse investeringen ca. £ 1,3 milliard en de vermoedelijke omvang van de af te lossen schulden ca. £ 4,1 milliard, dan ziet men voor welk een zware taak het Engelse volk zich gesteld ziet.

Terloops zij opgemerkt, dat de situatie hier waarschijnlijk iets te somber is geschetst, want men mag aannemen, dat de Engelsen, met een redelijke kans op succes, zullen aandringen op een gedeeltelijke herverdeling van de oorlogslasten. Gedurende de oorlog heeft Engeland namelijk schulden aangegaan met bepaalde landen, ter financiering van de kosten van de verdediging van die landen door aldaar gelegerde Britse troepen. Engeland kan thans met goed recht eisen, dat de kosten van de verdediging, die niet alleen de Engelse oorlogvoering, doch ook die landen zelf ten goede kwam, althans ten dele door de betrokken creditoren behoren te worden gedragen. Het is zeer waarschijnlijk, dat haar op grond hiervan een deel der sterlingschuld zal worden kwijtgescholden. Ter uitvoering van één der bepalingen van de Engels-Amerikaanse leningovereenkomst zal deze kwestie vóór de helft van het volgend jaar moeten worden geregeld. Ongeacht de uitslag van de desbetreffende onderhandelingen, die slechts tot een relatief geringe schuldvermindering kunnen leiden, blijft voor de Engelsen de noodzaak bestaan het exportoffensief, waarover reeds in de oorlog druk werd gediscussieerd en dat onmiddellijk na de oorlog met alle kracht werd geopend, door te zetten.

De arbeidspositie.

Het welslagen van de in gang zijnde Engelse exportdrive is o.a. afhankelijk van:

- a. een snelle demobilisatie van overtollig geworden troepen en spoedige inschakeling van de hierdoor beschikbaar gekomen arbeidskrachten in het productieproces, en
- b. een snelle omschakeling van de industrie van

productie voor militaire doeleinden op productie voor de civiele sector van het economisch leven.

TABEL I.

Arbeidskrachten in Groot-Brittannië.

(in duizendtallen)

	1939	1943	1945	1946
Beroepsbevolking	19.750	22.281	21.569	20.102
w.o. vrouwen	5.094	7.253	6.723	5.588
1. Werkende deel	18.480	22.201	21.426	19.198
a. in bedrijfsleven	17.920	17.121	16.209	17.354
b. gewapende macht (incl. hulpdiensten en politie) ..	560	5.080	5.217	1.844
2. Niet werkende deel	1.270	80	143	904
a. gedemobiliseerd nog niet ingeschakeld		20	40	540
b. werklozen	1.270	60	103	364

Bron: „Monthly Digest of Statistics”, October 1946, blz. 4.

Uit tabel I blijkt, dat men er in is geslaagd in het eerste jaar na V.J.-dag tweederde deel van de troepen te demobiliseren ¹⁾ en dat bijna 85 pCt. daarvan alweer in het productieproces is ingeschakeld. Een deel van hen heeft weer de plaatsen ingenomen, die tijdens de oorlog door vrouwen werden bezet. Nam het aantal vrouwen, dat een beroep uitoefende gedurende de oorlog toe met 2¼ miljoen, thans ligt het nog slechts een ½ miljoen boven het vooroorlogse aantal. Opmerkenswaardig is, dat men in het Verenigd Koninkrijk, zeker als men was van de eindoverwinning, reeds tegen het eind van de oorlog de vrouwenarbeid, die zoveel tot die overwinning had bijgedragen, begon los te laten. Dat tenslotte de werkloosheid hoger is dan een jaar tevoren, kan geen verwondering wekken in een overgangperiode als deze, met haar vele wijvingsverschijnselen. Dat zij nog geen 30 pCt. van de vooroorlogse werkloosheid bedraagt en nog geen 2 pCt. van de gehele beroepsbevolking, mag een verheugend feit heten.

TABEL II.

Verdeling van arbeidskrachten in het bedrijfsleven.

(in duizendtallen)

	1939	1945	1946
Totaal	17.920	16.209	17.354
Landbouw	910	1.025	1.023
Mijnbouw	873	799	791
Overheidsdienst: Rijk	539	994	950
Gemeenten	846	829	875
Gas, water, electriciteit	242	196	260
Verkeer en visserij	1.273	1.268	1.423
Industrie	6.940	6.928	6.849
Bouwnijverheid	1.310	722	1.225
Handel	2.887	1.958	2.277
Bankwezen, vrije beroepen, huishoudelijke diensten, amusement, enz.	2.100	1.490	1.681

*) Inclusief werkgevers en zelfstandigen.

Bron: „Monthly Digest of Statistics”, October 1946, blz. 4.

In hoeverre de toestand van vóór de oorlog, wat betreft de verdeling van de beroepsbevolking over de bedrijfstakken, weer hersteld is, laat tabel II zien. Het blijkt, dat industrie en bouwnijverheid weer bijna op vooroorlogs peil zijn aangeland, terwijl het overheidsapparaat van het Rijk, de landbouw en de openbare nutsbedrijven een naar alle waarschijnlijkheid duurzame uitbreiding hebben ondergaan. In hoeverre de uitbreiding van verkeer en visserij een industrie is, is de vraag. Een ernstige achteruitgang daarentegen valt bij de mijnbouw, de handel en de restgroep te registreren. De toekomst zal leren, in hoeverre we hier met een duurzaam verschijnsel hebben te maken.

Alvorens deze beschouwing over de arbeidspositie te beëindigen, willen wij nog enige aandacht besteden aan de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de industrie, een bedrijfstak, waarin ongeveer 40 pCt. van de Engelse bevolking haar bestaan vindt. Tabel III

¹⁾ Blijkens een mededeling van minister-president Attlee in een rede uitgesproken aan het banket ter gelegenheid van de installatie van de nieuwe lord-mayor van Londen, zou het aantal gedemobiliseerden thans reeds tot 4 miljoen zijn gestegen, d.i. bijna 80 pCt. van de sterkte der gewapende macht in Juni 1945.

verstrekt ons daartoe de nodige gegevens. Zij geeft een detaillering naar de belangrijkste onderdelen van de industrie en een splitsing naar mannen- en vrouwenarbeid.

TABEL III.

Werkgelegenheid in de industrie in Groot-Brittannië; mannen- en vrouwenarbeid *).

(in duizendtallen)

		Juni 1939	Juni 1943	Juni 1945	Dec. 1945	Aug. 1946
Totaal industrie: mannen ..		4.305	4.281	3.869	3.702	4.259
vrouwen ..		2.223	3.298	2.793	2.386	2.259
totaal		6.528	7.579	6.662	6.088	6.518
1. Metaalindustrie (incl. constr. werkpl., autom. ind. vliegtuigbouw, scheepsbouw e.d.)	M. T.	2.290 2.717	2.959 4.586	2.578 3.828	2.336 3.203	2.517 3.256
2. Chemische ind. (inclusief explosiemiddelen, verfstoffen, oliën, e.d.)	M. T.	211 74	273 292	240 198	207 136	227 114
3. Textielindustrie	M. T.	388 600	220 434	210 409	227 414	293 419
4. Kledingindustrie	M. T.	185 446	106 305	106 297	112 319	150 330
5. Bouwmaterialen, aarde-werk en glasindustrie	M. T.	204 56	108 58	98 56	113 61	173 62
6. Leer, houtverwerkende en papierindustrie	M. T.	260 535	166 288	154 296	173 329	236 440
7. Voedingsmiddelen-, dranken- en tabaksindustrie	M. T.	252 788	248 503	242 517	243 547	231 666
8. Overige industrieën	M. T.	340 115	240 118	244 120	264 129	309 138
		267	206	218	242	288

*) Aantallen hebben betrekking op personen in verzekeringsplichtige leeftijd (mannen 14—64, vrouwen 14—59 jaar) en wat betreft de hoofdarbeiders alleen op degenen, die minder dan £ 420 per jaar verdienen.

Bron: „Monthly Digest of Statistics”, October 1946, blz. 5—8.

Eén van de eerste dingen, die opvalt bij een beschouwing van deze tabel, is, dat de werkgelegenheid in de industrie, die gedurende de gehele duur van de oorlog ver boven het vooroorlogse peil had gelegen, eind 1945 een niveau had bereikt, dat aanzienlijk beneden dat van Juni 1939 lag. In 1946 steeg de werkgelegenheid weer geleidelijk tot het peil van vóór de oorlog. Deze ontwikkeling vindt haar oorzaak enerzijds in het feit, dat de terugkeer van de vrouwen uit de fabriek naar het huishouden, die reeds vóór het definitieve einde van de oorlog begon, zich hoofdzakelijk in 1945 voltrok, terwijl de wederinschakeling van gedemobiliseerden in het bedrijfsleven, na een korte verlooperiode, eerst begin 1946 goed merkbaar werd (eind 1945 was nog bijna driekwart van de in 1945 gedemobiliseerde manschappen zonder emploi).

Een ander opmerkelijk verschijnsel is nog het volgende. In 1945 was een duidelijke tendentie aanwezig tot terugkeer naar de vooroorlogse grootteverhoudingen in de industrie. Uit de typische oorlogsindustrieën — de metaal- en de chemische industrie — vloeiden arbeidskrachten, zowel mannelijke als vrouwelijke, af naar de industrieën, die gedurende de oorlog hun bedrijvigheid hadden moeten inkrimpen. In 1946 wijzigt zich dit beeld echter en gaan de metaalindustrie en de chemische industrie weer mannen aantrekken om het afvloeien van vrouwelijke arbeidskrachten te compenseren. Zij schijnen derhalve duurzaam hun bedrijvigheid boven het vooroorlogse peil te willen handhaven, hetgeen overigens niet verwonderlijk is als men bedenkt, dat zij ongetwijfeld gedurende de oorlog hun installaties hebben moeten uitbreiden om de werkgelegenheid in hun sector in die periode met 65 resp. 100 pCt. op te voeren. Ook het terugvloeien van vrouwelijke arbeidskrachten uit de typische oorlogsindustrie naar de textiel- en kledingindustrie heeft een weinig vlot verloop en het heeft er alle schijn van, dat de Engelse textielindustrie, die reeds vóór de oorlog met zware concurrentie op de wereldmarkt

te kampen had, een duurzame inkrimping van haar bedrijvigheid zal ondergaan. Het is, nog te vroeg om deze wijzigingen in de verdeling van de beschikbare arbeidskrachten over de verschillende onderdelen van de Engelse industrie als structuurwijzigingen te bestempelen, doch de waarschijnlijkheid is groot, dat zij inderdaad structuurwijzigingen zullen blijken te zijn.

In een volgend artikel zal nader op de productien- en exportdrive van het Verenigd Koninkrijk worden ingegaan.

Cambridge.

Drs. G. STUVEL.

EENIGE BESCHOUWINGEN OVER DE INTERNATIONALE POSITIE VAN NEDERLAND BIJ ANNEXATIE VAN PRUISISCH GEBIED.

Wij herkennen ons zelf in het kunstig geslepen kristal der historie.

Vijf beelden:

- ± 600 v. Chr. Assyrië stort ineen, Babylon, Medië, Lydië, Israël juichen op de puinhoopen van Nineveh.
- ± 325 v. Chr. Darius sterft door vriendenhand; Tyrus is verwoest, de Griekse steden jubelen, Sidon, Armenië, de vrije volken aan de Oostelijke grenzen van Perzië claimen hun aandeel in de overwinning van de Macedoniërs.
- ± 150 v. Chr. Carthago brandt, Macedonië is in vier zônes verdeeld, Numidië, Rome, Corinthe, Rhodos, Pergamon zijn de erfgenen.
- 1813. Krakend zakt het keizerlijk Frankrijk ineen (Kutusov, Blücher, Wellington), Metternich wint voor Oostenrijk het Weener Congres. Des keizers inkomsten verdubbelen.
- 1918. Rusland en Duitsland bezwijken onder het gewicht van den eersten wereldoorlog. Polen, Italië, Servië annexeren.

Was niet Croesus een rijk man?

Zag niet Athene in Tyrus zijn eenigen mededinger in het Oosten van de Middellandsche Zee verdwijnen? Zoals bekend waren de schatten van Jughurta, koning van Numidië, van Massinissa afkomstig.

Was niet het torengesierde Corinthe één der rijkste steden ooit door de Romeinen verwoest?

Waar zijn de koloniën van Rhodos gebleven; waar de dynastie der Attaliden?

Herodes stichtte den schoonsten tempel der oudheid met den buit van Egypte en Syrië.

Sommige van deze beelden zullen den lezer bekend voorkomen. Zij zien Croesus in ketenen voor Cyrus, zij hooren zijn kreet: „O, Soloñ Solon!”. Zij weten, wanneer de politieke doodstrijd voor het Europeesche Griekenland begon en dat Alexandrië en Antiochië, en niet Athene, de erfgenen werden van den Phoenicischen handel. Zij zien Jughurta voor de zegekar van Marius gespannen.

De oud-gymnasiasten onder de lezers zullen zich de verwoesting van Corinthe, de vernedering der Attaliden, het confisqueeren van de Rhodeensche koloniën herinneren.

Allen weten, hoe enkele jaren na den dood van Herodes den Grooten de autoriteiten van Jerusalem geen onrecht en geen recht konden doen zonder toestemming van Pilatus, den Stadhouder.

Sapienti sat!

Het is wellicht de moeite waard een probleem als de

inlijving van Duitsch grondgebied ook eens uit een ander gezichtspunt dan het moreele, economische of volkenrechtelijke, en wel uit een politiek oogpunt te bezien.

Langzamerhand begint er eenig licht te komen over de factoren, die in de toekomst de politieke situatie in West-Europa zullen beheerschen:

Wij zien drie militaire mogendheden van den eersten rang: de Vereenigde Staten, de Sovjet Unie en het Britsche Rijk, twee mogendheden van den tweeden rang: Frankrijk en China en een aantal kleine mogendheden, die gedeeltelijk een eigen politiek kunnen voeren, gedeeltelijk door hun ligging of door hun relaties met een groote mogendheid aan een bepaalde politiek zijn gebonden.

Nederland zou mogelijkerwijze een zekere vrijheid van initiatief kunnen behouden, omdat het direct aan geen enkele groote mogendheid grenst en als deltastaat verschillende landen in zijn achterland heeft liggen. Ook de relatie met Indië en West-Indië, waar concurrentie zal ontstaan bij de kapitaalsinvesteeringen, die deze gebiedsdeelen zullen behoeven, laat de mogelijkheid open, dat Nederland een zekere vrije keuze behoudt en eigen belangen kan behartigen bij het aangaan van politieke bindingen.

Aan een ieder, die belangstelling heeft voor de internationale politiek en zich ook met de geschiedenis heeft vertrouwd gemaakt, zal het duidelijk zijn, dat het, zelfs na het aangaan van een binding in welke richting ook, een groot verschil maakt, of de vrije toestemming van Nederland hiertoe noodig is, of dat Nederland bij de onderhandeling slechts als object fungeert.

Uit het bovenstaande kunnen twee factoren worden gedestilleerd, die nader de aandacht vragen n.l.:

Heeft annexatie een beslissenden invloed op de vrijheid van beweging van Nederland?

Heeft Nederland de middelen, zonder ongeëvenredigde buitenlandsche hulp en zonder de meest in het oog springende economische kansen onbenut te laten, de exploitatie van het eigen machtsbereik ter hand te nemen?

Indien wij onze claims op gebiedsaanwas op kosten van onze Oosterburen gehonoreerd krijgen, zullen wij er rekening mede moeten houden, dat de Duitsche landen wel een economisch belangrijk achterland blijven, maar de publieke opinie ons weinig gunstig gezind zal zijn door de amputatie te onzen bate en eventueel als gevolg van een injectie van réfugé's, die ernstige bezwaren zullen hebben tegen het naoorlogsche Nederland.

Voor de behartiging van onze economische belangen in Duitschland zullen wij dan ook steeds een beroep moeten doen op de machtspositie van de bezettende mogendheden.

De bezettende mogendheden bestaan, afgezien van Frankrijk, uit: Rusland, dat weinig belangstelling zal hebben voor de westelijke randstaten van Duitschland, Engeland, dat een op den duur impopulaire bezetting van Duitschland met onwillige vrijwilligers, en Amerika, dat met dezelfde soort bezettingstroepen een nog veel impopulairder taak, ver buiten hun onmiddellijke belangensfeer zullen hebben te handhaven.

Zullen hebben te handhaven, tenminste uit het oogpunt van de randstaten, die om een veel grooter, gekrenkt en gekluisterd Duitschland zullen zijn gelegen en die in het licht van de ervaringen van dezen oorlog zelfs een oogenblikkelijke opflukkering van Duitsch wanhoopsverzet moeten voorkomen, willen zij niet opnieuw verzwakt en verwoest worden.

Zullen echter ook de beide westelijke groote mogendheden in dezelfde mate als grooter Nederland geïnteres-

seerd zijn bij een volledige onderdrukking van iederen Duitschen levenswil? Hoe langer de bezetting zal duren, hoe impopulairder deze in Engeland en Amerika zal zijn, zoewel bij de soldaten, als bij de belastingbetalers en de ethici. De machtsmiddelen van deze groote mogendheden worden uit egoïstisch Engelsch en Amerikaansch oogpunt veel gemakkelijker thuis gehouden, teneinde bij een ernstig verzet van Duitschland voor een nieuwen genadeslag te worden ingezet. De totale onbewegelijkheid van den Duitschen kolos is van een zoodanig direct belang voor de erfgenamen-randstaten, dat de mogendheden er gerust op kunnen rekenen, dat, naarmate zij zich terugtrekken, haar plaatsen zullen worden ingenomen door de doodelijk beangste kleine staten, tot de uiterste grens van hun economische en militaire krachten en waarschijnlijk nog een beetje over die grens.

De enorme moreele en financieele last van de bezetting heeft reëel voor Engeland en Amerika slechts beteekenis, zolang deze randstaten buiten staat zijn, eenigen militairen druk uit te oefenen. Naarmate de krachten van deze landen herleven, zullen door deze oorzaak — een populaire aanleiding zal steeds zijn te vinden — steeds meer Tommies en Amerikaansche soldaten naar huis terugkeeren, en iedere druppel levenssap zal voor dit doel van de kleine staten worden afgetapt. Daardoor zullen deze in toenemende mate impopulair worden in Duitschland en na een bepaald stadium ook bij de Angelsaksische publieke opinie en steeds meer afhankelijk worden van den goodwill van de groote mogendheden.

Deze tendens wordt niet weggenomen door de onderlinge spanningen tusschen de bezettende machten. Het is ondenkbaar, dat drie groote legers op oorlogsvoet voor onbepaalden tijd in Duitschland tegenover elkaar zullen blijven liggen, temeer omdat een oorlog tusschen de Angelsaksische mogendheden en de Slavische statengroep wel in Duitschland kan ontstaan, maar nooit in Duitschland kan worden beslist. Een opmarsch van de Russen naar Londen of New York vanuit Berlijn is even onwaarschijnlijk als dat wijlen Generaal Patton's tanks door zouden loopen naar Moskou. Slechts voor Frankrijk zou Duitschland de plaats kunnen zijn om een beslissenden strijd te voeren.

Maar al ware het anders en zou een nieuwe oorlogstechniek medebrengen — wat God verhoede — dat in Duitschland het lot van de wereld met de wapenen wordt beslist, dan mogen wij ons gelukkig prijzen als wij met aanspraken, die in verhouding staan tot onze militaire beteekenis, uit het Armageddon te voorschijn komen.

Men gaat wel eens onbewust van de praemisse uit als zou het grondbezit van een Staat te vergelijken zijn met het privaateigendom van een burger. Verschillende historische desillusies zijn op deze dwaling terug te voeren. Als er een volledige burgerlijke rechtsorde bestaat, onpartijdige rechtbanken en een sterke politie, kan men aangevochten bezit in het particuliere leven handhaven. In tijden, dat dit niet het geval is, moet men sterker zijn dan degene, die belang heeft bij een verandering in de bezitspositie. Het privaatrecht heeft een lange ontwikkeling doorgemaakt van het oude talio (eigen richting) naar een geordend rechtsstelsel. Het bezichtsrecht van de Staten staat nog in het begin van een dergelijke ontwikkeling.

De borsttoon van de overtuiging kan in de samenleving der volkeren nooit een tekort aan concrete middelen voor bezitshandhaving, zoo noodig met geweld, goed maken. Nederland heeft behalve de voormalige koloniën, en daarmee hebben we reeds de handen vol, geen grondbezit, dat de begeerigheid van sterkere mogendheden opwekt. Een minderhedenprobleem in Europa bestaat bij ons gelukkig niet.

Zoodra dit verandert wordt Nederland verplicht bij iedere dreigende evenwichtsverstoring, en dat is sinds de wereldoorlog een chronisch verschijnsel, mede te intrigeren teneinde te verhinderen, dat anderen op onze kosten tot overeenstemming komen.

Annexeeren/niet annexeeren is niet het vraagstuk, maar: is annexeeren mogelijk onder zoodanige garanties, dat de critieke tijd van volledige assimilatie van het gewonnen gebied zonder gevaar kan worden doorstaan? Gewoonlijk zijn de eigen machtsmiddelen de eenige factor, waarop met zekerheid kan worden gerekend. Indië en Duitsch gebied tegelijk, zijn voor onze bescheiden militaire kracht wel een zeer zware proef.

Wij lezen veel over economische en culturele samenwerking met België. Realiseert men zich, dat annexatie meebrengt politieke en militaire samenwerking tot iedere prijs, met België soijt, maar met minstens één groote mogendheid, vermoedelijk niet naar onze keuze?

Wat den tweeden factor betreft, de vraag van de middelen voor het ter hand nemen van de exploitatie van het eigen machtsbereik: zooals uit het voorgaande blijkt, zal iedere man en iedere cent tegen Duitschland moeten worden gemobiliseerd, zal naast den opbouw van Nederland nog een groote massa aan kapitaal en volkskracht worden gebonden voor de inschakeling van het nieuwe gebied en zal er nauwelijks iets over blijven voor de exploitatie van onze koloniën, opbouw van onze havens en een veelzijdige ontwikkeling van onzen handel en onze industrie. Uit materialistisch oogpunt gezien zal dit zeker geen reden voor Engeland en Amerika opleveren om zich te onthouden van maatregelen ter vermindering van hun militair effectief in Duitschland, zoodra zij meenen, dat de randstaten materieel in staat zijn de bewaking van Duitschland over te nemen.

Het zal onzen bondgenooten wellicht spijten, dat Nederland door een dergelijke politiek gevaar loopt tot Balkanstaat met een chronische economische en moreele overtemperatuur te worden gedegradeerd. Mocht echter Frankrijk aspiraties krijgen zich opnieuw tot eerste-rangs-mogendheid op te werken, dan zal er weinig animo bestaan om dit streven te vergemakkelijken op Engelsch—Amerikaansche kosten door alleen ten bate van Nederland de bovengeschetste gedragslijn te vermijden.

Het wil mij voorkomen, dat geen enkel voordeel van economischen aard, dat annexatie zou kunnen opleveren, opweegt tegen de nadeelen, die onvermijdelijk zijn, indien Nederland in een dergelijke circulus diabolicus zou terecht komen.

Is deze situatie te vermijden door niet te annexeeren? Ja, want in dat geval hebben wij slechts dezelfde belangen bij de politieke machteloosheid van Duitschland als de westelijke groote mogendheden, de behoorlijke afbakening van de invloedssfeer van het Westen en Rusland, het vermijden van de oriëntatie van westelijk-Duitschland op het Oosten. Zelfs zouden Engeland en Amerika belang hebben bij de gezondheid van ons economisch-militaire bestaan, aangezien Nederland zich dan weliswaar naar keuze op de anti-Duitsche Fransche groep, de continentaal-Russische of intercontinentale Angelsaksische groep kan oriënteeren, echter cultureel met de groote democratieën veel gemeen heeft. Al onze reservekracht kan dan worden gericht op de exploitatie van Indië, dat op het raakpunt ligt van de Amerikaansche Pacificbelangen met de Engelsche Mares-trum-belangen in den Indischen Oceaan.

Wij kunnen positie kiezen of nog niet kiezen, ons naar de politieke situatie in Europa en Zuidoost-Azië richten en daarbij, naarmate ons herstel vordert, rekenen op een toenemend gewicht van Nederland, eventueel

Nederland/België/Indonesië/Congo, op economisch en strategisch terrein.

En als de crisis in de internationale verhoudingen acuut mocht worden?

Dan zal het gedurende den strijd niet veel verschil maken, of wij annexeerden, maar bij de eindafrekening zullen eventueele vijanden, die Nederland bezit, een woordje medespreken en zal het van betekenis zijn, of onze grenzen historisch vaststaan.

Sinds het bovenstaande werd geschreven, zijn de Nederlandsche aanspraken op Duitsch grondgebied gepubliceerd. De voorgenomen annexatie is van bescheiden omvang dan werd verwacht en verschillen bezwaren, die werden uiteengezet, zullen zich in mindere mate doen gevoelen.

Zij zullen echter blijven bestaan! Ook de grensafronding, ook de kleine minderheid, ook de geringere moreele en materiele hypotheek op onze volkskracht, de enkele duizenden emigré's, de pijnlijke indruk in Engeland, Amerika en in Duitschland en tenslotte de historische aanvechtbaarheid van onze nieuwe grenzen, zullen hun invloed uitoefenen.

Gebiedsuitbreiding is slechts mogelijk, als wij in nauwe samenwerking met sterke bondgenooten ageeren en een zeer reële garantie bestaat voor de integriteit van ons nieuwe gebied.

Het ware voorzichtigter geweest de handen vrij te houden en geen territoriale aanspraken te doen gelden. Doen wij dit toch, dan moeten wij op korten termijn een keuze doen en bondgenooten vinden.

De Nederlandsche volksvertegenwoordiging zal, als de Nederlandsche eischen worden ingewilligd, den moed moeten hebben neen te zeggen als wij op dat oogenblik niet den noodigen ruggesteun hebben. Of tegen dien tijd op de UNO valt te rekenen, als reële machtsfactor?

Moreel noch volkenrechtelijk is er bezwaar te maken tegen de voorgestelde gebiedsuitbreiding. Uit een oogpunt van practische politiek, kan het zijn nut hebben onze rechten op den faillieten Duitschen boedel vast te leggen. Het Parlement moge echter de wijsheid vinden, de uiteindelijke resultaten van de Vredesconferentie zonder illusies te beoordeelen in het licht van de internationale positie, die Nederland op dat oogenblik inneemt. Moch de situatie zich echter intusschen niet grondig in het voordeel van de kleine landen hebben gewijzigd, dan wijze men dit zwaar verteerbare gerecht vastheraden af!

Mr. A. W. HAMMING.

INKOMENS EN ARBEIDSPRESTATIES.

Het is moeilijk, verarming als een feit te aanvaarden. De herinnering aan rijker verleden wekt voorkeur voor de droom boven de werkelijkheid. Men gelooft niet gaarne dengene, die de onaangename werkelijkheid schetst en het parool uit geeft, dat bij armoede past: harder werken en sober leven. Ofwel, indien dit parool niet voldoende is opgevolgd, de comparatief: harder werken en soberder leven. Men gelooft liever hen, die in plaats van deze bittere medicijn velen inkomens willen aanpassen aan de als gegeven aangenomen levenswijze, onafhankelijk van de arbeidsprestatie.

Het lijkt ook zo eenvoudig: als alles duurder wordt en de levensstandaard niet omlaag mag, omdat alle aangewende bestedingen als noodzakelijke elementen van het levensonderhoud worden beschouwd, dan moet het inkomen omhoog. Zo denkt menig arbeider, zo denkt menig producent en distributeur, zoo denkt menig ambtenaar en menig politicus, die aan het be-

stuur van Rijk of gemeente medewerkt. Het is zó eenvoudig gedacht, dat de aanpassing van het inkomen aan de „behoefte” als een natuurlijk recht wordt beschouwd, ongeacht de prestatie, en dat men meent, in zijn volste recht te zijn door, bij nietvervulling van de wensen uit dezen hoofde, de prestaties te verminderen of zelfs te staken. Uit balorigheid, uit protest, uit zin tot nabootsing, uit vrees voor rancunes, of zelfs omdat men, op een sleutelpositie, daarvan te eigen bate gebruik maakt ¹⁾.

Maar het is niet zó eenvoudig, want verhoogd inkomen van één groep leidt tot hogere prijzen, waardoor weer allerlei andere groepen eveneens op verhoging van inkomen aanspraak maken met het gevolg, dat alle prijzen weer verder omhoog gaan en het aanvankelijk verhoogde inkomen niet méér kan doen kopen dan tevoren. Mindere arbeidsprestatie doet de prijzen nóg meer omhooggaan en vermindert de koopkracht van het inkomen nog verder. Slechts opvoering der arbeidsprestatie kan duurzame verbetering brengen.

Men kan het ook zó stellen: lotsverbetering door verhoging van inkomen zonder vermeerdering van arbeidsprestatie gaat eerst ten koste van anderen, landgenoten, lotgenoten, klassegenoten. Immers, men voegt niets meer toe aan de gemeenschappelijke voorraad, maar haalt er wel meer uit. Op deze antisociale handeling van den een, antwoorden de anderen door thans hun lotsverslechtering te niet te doen door een inkomensverhoging, welke, indien ook deze niet met prestatieverhoging gepaard gaat, alweer verslechtering voor anderen inhoudt en dus de lotsverbetering van hen, wier inkomen het eerst verhoogd was, te niet doet. De enige aanspraak op inkomensverhoging, die niet antisociaal is, is die, welke voortvloeit uit meerdere arbeidsprestatie. Immers, deze laatste voegt meer product toe aan de gemeenschappelijke pot, waaruit wij met zijn allen moeten leven, en dus kan er ook meer uit worden geput.

Dit alles is overbekend, maar het wordt door zeer velen niet begrepen en nog veel minder realiseert men zich de mate, waarin verhoogde arbeidsprestatie tot lotsverbetering bijdraagt.

Wij hebben getracht, dit in cijfers uit te drukken. Daartoe zijn wij uitgegaan van de formules, welke wij in ons artikel „Prijzen en lonen” in „E.-S.B.” van 27 September 1945 (blz. 123) hebben ontwikkeld. De gedachtengang, waaraan deze formule is ontsproten, zij nogeens in korte trekken weergegeven.

De productiekosten, welke tevens de kosten van het levensonderhoud bepalen, bestaan uit een element loon en een aantal andere elementen, die wij voorshands tezamen aanduiden als andere productiekosten. Uit een bekend onderzoek weten wij, dat beide elementen ongeveer de helft van de productiekosten uitmaken. Nemen wij nu aan, dat het peil van het element loon is gestegen tot Q maal het vooroorlogse en het niveau der overige elementen tot P maal dat van 1939, dan bedragen de productiekosten thans $\frac{1}{2} (P + Q)$ maal zoveel als vóór de oorlog. Dit geldt echter slechts bij aanneming van een onveranderde arbeidsproductiviteit, waarop wij nader terugkomen.

Daar de productiekosten de kosten van het levensonderhoud beheersen mag men deze index $\frac{1}{2} (P + Q)$ ook als die voor de kosten van het levensonderhoud doen gelden. Het quotient van loonindex en kosten van levensonderhoud geeft de lotsverbetering of -verslechtering ten opzichte van de vooroorlogse toestand

¹⁾ Hoe gunstig steken hierbij af die hogere en middelbare ambtenaren, die tezamen met Ministers, Burgemeesters en een selecte groep uit de burgerij, véél meer arbeid presteren dan normaal, vele zelfs meer dan met hun gezondheid is overeen te brengen, terwijl hun bezoldiging op geen stukken na is „aangepast”. Het indexcijfer van hun traktementen zal na de in uitzicht gestelde 10 pCt. de 120 nauwelijks hebben bereikt.

weer. Stellen wij het huidige levenspeil op S maal het peil van 1939, dan vinden wij derhalve

$$S = \frac{Q}{\frac{1}{2} (P + Q)}$$

Deze formule hebben wij in ons bovenvermeld artikel van September 1945 nog nader gepreciseerd. Wij hebben namelijk de „andere elementen” gesplitst in die, welke prijsvorming rechtstreeks onder invloed van buitenlandse prijsontwikkeling staat — met name importgoederen — en de overige. Wij hebben toen voor P een index van importprijzen aangenomen, maar daartegenover door een minutieus detailonderzoek berekend, welke correctie de formule dan moest ondergaan wegens het niet of niet in dezelfde mate als de importgoederen in prijs gestegen overige elementen. Dat onderzoek had tot resultaat, dat de formule met enige termen werd aangevuld en kwam te luiden:

$$S = \frac{2Q}{P + Q} + 0,115 P - 0,093 Q - 0,022.$$

In deze formule was voor het doel, waarvoor zij was ontwikkeld, de arbeidsproductiviteit niet relevant en dus niet opgenomen. Zij veronderstelde eenzelfde arbeidsproductiviteit als in 1939. Brengen wij de verhouding tussen de arbeidsproductiviteit thans en die vóór de oorlog in rekening en noemen wij die verhouding R, dan wordt de eerste term van het tweede lid

$$\frac{2Q}{P + \frac{Q}{R}} \text{ of } \frac{2QR}{PR + Q}$$

De gehele formule wordt dan

$$S = \frac{2QR}{PR + Q} + 0,115 P - 0,093 Q - 0,022$$

Neemt men nu bepaalde waarden aan voor P, Q en R, dan kan men aan de hand van tafels zien, welke wijzigingen het levenspeil S (uitgedrukt in verhouding tot dat van 1939) ondergaat bij verschillende niveaus van beloning en van arbeidsproductiviteit. In de volgende tafels is het peil der importprijzen P op 2 gesteld, het loonniveau varieert van 1,4 tot 2 en de arbeidsproductiviteit van 0,70 tot 1,05, alles in verhouding tot vóór de oorlog.

Levenspeil S in verhouding tot 1939
Q. Beloningsindex

R \ Q	1,40	1,50	1,60	1,70	1,80	1,90	2,00
0,70	0,78	0,79	0,81	0,82	0,83	0,84	0,85
0,75	0,80	0,82	0,83	0,85	0,86	0,87	0,88
0,80	0,83	0,84	0,86	0,87	0,89	0,90	0,91
0,85	0,85	0,87	0,88	0,90	0,92	0,93	0,94
0,90	0,87	0,89	0,91	0,92	0,94	0,96	0,97
0,95	0,88	0,91	0,93	0,95	0,96	0,98	1,—
1,—	0,90	0,93	0,95	0,97	0,99	1,—	1,02
1,05	0,92	0,95	0,97	0,99	1,01	1,03	1,05

R. Arbeidsproductiviteit

f.

# #

L3

Deze tafel toont duidelijk:

1. de lotsverbeteringen door verhoging van beloning (horizontale rijen) zijn geringer dan die door verhoging van arbeidsproductiviteit (verticale rijen);

2. de lotsverbeteringen door verhoging van beloning en van arbeidsproductiviteit beide (diagonale rijen) zijn aanzienlijk.

Slechts verhoging van de productiviteit van de arbeid brengt uitkomst en stelt in staat tot werkelijke lotsverbetering.

P.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de geldmarkt trad in de afgelopen week een zekere verkrapping op, waardoor de callgeldrente steeg tot 1 pCt. en de omzetten in de langere termijnen iets toenamen, soms tegen iets hogere koersen. Sommige instellingen wenschten blijkbaar een iets grotere liquiditeit te bereiken, terwijl andere hiervan gebruik maakten om van de ruime liquide middelen een gedeelte te beleggen. De verkrapping komt dan ook meer tot uiting in verhoogde omzetten, dan in gestegen disconto's. Driemaandspromessen noteerden, evenals de vorige week, $1\frac{1}{16}$ pCt., Meipapier daarentegen was iets hoger op $1\frac{1}{2}$ pCt., terwijl ook negen- en elfmaandspromessen een lichte stijging in het disconto te zien gaven tot resp. $1\frac{11}{16}$ pCt. en $1\frac{3}{4}$ pCt. De overige termijnen waren onveranderd.

Waarschijnlijk hebben ultimo-invloeden tot het ontstaan van bovengenoemde situatie geleid. Het is echter ook mogelijk, dat verhoogde deviezenbehoeften hier hebben gewerkt. Blijkens den jongsten weekstaat van De Nederlandsche Bank (25—11—'46) verminderde de buitenlandsche wisselvoorraad met f 38 miljoen en de saldi der banken bij de centrale bank met f 22 miljoen bij een toeneming van de biljettencirculatie van slechts f 9 miljoen, maar ook het tegoed van het Rijk nam met f 50 miljoen af, zoodat het ook mogelijk is, dat de Schatkist over deviezen heeft beschikt. In ieder geval was het uiteindelijk resultaat van alle mutaties, dat de tegoeden der banken afnamen.

Bij geruchte is thans bekend geworden, dat de waardeeringsdatum van effecten voor de beide bijzondere heffingen op 1 October 1946 zal komen te liggen. Bovendien schijnt voor Nederlandsche aandelen nog een reductie te worden toegestaan van 20 pCt. en voor Amerikaansche aandelen van 10 pCt. van de waarde dezer effecten op bovengenoemden datum. Voor de heffingplichtigen zal dit een aanzienlijke verlichting beteekenen, temeer, omdat deze aftrek boven de reeds toegestane schijnt te worden gegeven. Het te liquideeren bedrag voor het betalen der heffingen wordt hierdoor eveneens verminderd, hetgeen op de beurskoersen een gunstigen invloed kan hebben.

De minister van Financiën heeft in de voorwaarden van het „Wetsontwerp tot Conversie van Staatsschuld” eenige zeer belangrijke wijzigingen aangebracht. De rente op de geblokkeerde conversierekeningen zal n.l. $2\frac{1}{4}$ pCt. per jaar bedragen, zoodat degenen, die niet willen converteeren, niet al te zeer benadeeld worden. Om den Staat de benoedigde middelen in ieder geval te verstrekken, wordt tevens machtiging gevraagd, om binnen 5 jaren tot uitgifte van een gedwongen leening over te gaan tot het totaal van het bedrag, dat op de conversierekeningen is geboekt. De verplichting om deel te nemen in deze leening zal niet afhangen van het bedrag, dat iemand op conversierekening heeft ontvangen.

Bekend is geworden, dat voor de betaling der heffingen 3 pCt. en hooger rentende staatsfondsen à pari in betaling zullen worden genomen, en de $2\frac{1}{2}$ pCt. N.W.S. tegen een koers van 83 pCt. Uit den aard der

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 2 December 1946.

Activa.												
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	<table border="0"> <tr> <td>Hoofdbank f</td> <td>—</td> <td>)</td> </tr> <tr> <td>Bijbank</td> <td>—</td> <td>)</td> </tr> <tr> <td>Agentsch. „</td> <td>6.000,—</td> <td>)</td> </tr> </table>	Hoofdbank f	—	)	Bijbank	—	)	Agentsch. „	6.000,—	)	f	6.000,— ¹⁾
Hoofdbank f	—	)										
Bijbank	—	)										
Agentsch. „	6.000,—	)										
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 j° art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)			—									
Beleggingen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	<table border="0"> <tr> <td>Hoofdbank f</td> <td>157.620.622,05²⁾</td> <td>)</td> </tr> <tr> <td>Bijbank „</td> <td>1.486.567,28</td> <td>)</td> </tr> <tr> <td>Agentsch. „</td> <td>12.616.637,87</td> <td>)</td> </tr> </table>	Hoofdbank f	157.620.622,05 ²⁾	)	Bijbank „	1.486.567,28	)	Agentsch. „	12.616.637,87	)	f	171.723.827,20
Hoofdbank f	157.620.622,05 ²⁾	)										
Bijbank „	1.486.567,28	)										
Agentsch. „	12.616.637,87	)										
Op effecten, enz.	f	170.839.890,15 ²⁾										
Op goederen en ceelen		883.937,05										
			171.723.827,20 ²⁾									
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)			—									
Munt en muntmateriaal:												
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f	699.496.290,75										
Zilveren munt, enz.		1.116.919,14										
			700.613.209,89									
Papier op het buitenland	f	4.430.806.330,03										
Tegoed bij correspondenten in het buitenland		61.202.522,70										
Buitenlandsche betaalmiddelen		15.770.347,01										
			4.507.779.199,74									
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds			70.298.493,46									
Gebouwen en inventaris			3.000.000,—									
Diverse rekeningen			37.761.413,27									
			<u>f 5.491.181.843,56</u>									
Passiva.												
Kapitaal	f	20.000.000,—										
Reservefonds		12.377.412,28										
Bijzondere reserve (winst herwaardeering goudvoorraad per 2 Juli 1945)		209.277.096,67										
Andere bijzondere reserves		76.798.079,95										
Pensioenfonds		15.510.790,79										
Bankbiljetten in omloop (oude uitgifte)		260.110.675,—										
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)		2.668.391.490,—										
Bankassigaties in omloop		38.614,80										
Rekening-courant saldo's:												
's Rijks Schatkist	f	1.233.457.791,08										
's Rijks Schatkist: speciale rekening		110.539.000,—										
Geblokkeerde saldo's van banken		50.654.619,92										
Geblokkeerde saldo's van anderen		46.352.423,35										
Vrije saldo's		578.003.036,22										
			2.019.006.870,57									
Diverse rekeningen			209.670.813,50									
			<u>f 5.491.181.843,56</u>									

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —

²⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) „ 42.165.200,—
Circulatie der door de Bank namens den Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten „ 152.826.060,50

zaak verleent deze faciliteit aan de bedoelde staatsfondsen een bepaalden koerssteun. $2\frac{1}{2}$ pCt. N.W.S. steeg tot $82\frac{3}{8}$ pCt., maar de 3 pCt. staatsfondsen konden — behoudens de kortlopende 3 pCt. 1936 — den paristand niet halen.

De koersbewegingen waren in de afgelopen week niet groot. Indische fondsen daalden onder invloed van de politieke omstandigheden, binnenlandsche aandelen vertoonden soms lichte koersstijgingen. Technische omstandigheden, zooals de mogelijkheid van ruiltransacties, hadden op deze tegengestelde koersbewegingen waarschijnlijk invloed.

	22 Nov. 1946	29 Nov. 1946
A.K.U.	116 G.B.	118
Berkel's Patent	99	95 $\frac{1}{2}$
Koninkl. Ned. Hoogovens	112 $\frac{1}{2}$	112 $\frac{1}{2}$
Lever Bros. Unilever C. v. A.	203	220

Philips G. b. v. A.	275	287½
Koninklijke Olie	311	310
H.A.L.	126	130
N.S.U.	124½	123½
H.V.A.	208	195
Deli Mij. C. v. A.	125	111 1)
Amsterdam Rubber	139	129½

28 November 1946.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij corresp. in het buitenland en buitenlandsche betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleeningen
14 .. '46	700.189	4.430.806	103.660	70	156.295
21 .. '46	700.191	4.430.806	105.921	1	153.667
28 .. '46	700.200	4.430.806	98.453	1	161.832
4 Nov '46	700.224	4.430.806	91.246	1	162.357
11 .. '46	700.311	4.430.806	73.842	1	153.697
18 .. '46	700.316	4.430.806	113.732	1	153.188
25 .. '46	700.612	4.430.806	76.680	6	157.931
2 Dec. '46	700.613	4.430.806	76.973	6	171.724

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening-courant				Vrije saldi
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen		
14 .. '46	2.552.104	1.252.709	66.012	51.274	651.228	
21 .. '46	2.548.142	1.253.314	61.423	51.102	667.785	
28 .. '46	2.576.500	1.222.262	68.530	50.500	663.204	
4 Nov '46	2.628.055	1.136.757	70.017	52.278	688.827	
11 .. '46	2.608.074	1.117.126	99.498	52.891	665.959	
18 .. '46	2.605.899	1.191.163	81.602	50.776	654.750	
25 .. '46	2.614.533	1.141.425	59.859	49.833	687.370	
2 Dec. '46	2.668.391	1.233.458	50.655	46.352	578.003	

BANK VAN FRANKRIJK.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan den Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitschland
31 Aug. 1939	97.893	27.080	30.577	5.466	—
31 Mei 1945	75.151	26.443	54.508	19.750	426.000
14 Nov. 1946	94.817	102.314	59.449	55.900	426.000
21 Nov. 1946	94.817	100.003	59.449	56.800	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
31 Aug. 1939	142.359	21.341	1.252	18.038
31 Mei 1945	549.855	51.093	773	50.320
14 Nov. 1946	699.571	56.572	776	55.796
21 Nov. 1946	696.011	61.368	714	60.654

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt. securities
	Totaal	Goudcertificaten		
3 Dec. 1941	20.805	20.553	236	2.184
7 Juni 1945	18.357	17.412	247	20.896
14 Nov. 1946	18.234	17.454	267	23.684
21 Nov. 1946	18.292	17.514	280	23.522

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt.	Memberbanks
3 Dec. 1941	7.730	15.108	320	13.178
7 Juni 1945	22.860	17.350	352	15.432
14 Nov. 1946	24.702	17.850	577	16.259
21 Nov. 1946	24.676	17.752	633	16.098

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad 1)	Buitenlandsche deviezen	Papier op Belgie	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel en pasmunt	Vorderingen op den Staat
28 Nov. 1946	31.809	4.894	4.854	199	852	49.882
21 .. 1946	31.809	3.934	4.177	227	1.310	49.662
13 .. 1946	31.809	3.981	4.235	246	1.234	50.147
7 .. 1946	31.833	3.800	4.630	246	1.193	50.362
29 Oct. 1946	31.817	3.723	3.796	260	1.155	50.662
24 .. 1946	31.797	4.334	3.819	243	1.137	49.767
17 .. 1946	31.783	4.392	3.743	230	1.095	49.842

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa 2)	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant-saldi		Besluitwet van 6 Oct. '44 3)
				van de Schatkist	van anderen	
28 Nov. 1946	641	158.475	71.703	5	4.286	632
21 .. 1946	641	157.270	71.602	1	4.092	634
13 .. 1946	641	157.678	72.154	2	3.946	637
7 .. 1946	641	158.094	72.382	3	4.133	638
29 Oct. 1946	641	157.410	71.439	3	4.350	644
24 .. 1946	641	157.090	71.437	5	4.028	645
17 .. 1946	641	157.035	71.726	5	3.639	673

1) Waarvan 10.493 miljoen francs onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

2) Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“, ten bedrage van 64.597 miljoen francs.

3) Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

BANK VAN ENGELAND.
(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt. debits and Govt. securities	Fiduciary Issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
30 Aug. '39	263.0	295.8	300	529.5	33.5
14 Juni '45	0,2	1.299,3	1.300	1.276,0	24,2
20 Nov. '46	0,2	1.399,2	1.400	1.363,4	36,9
27 Nov. '46	0,2	1.399,1	1.400	1.366,0	34,2

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
30 Aug. '39	0,7	113,1	6,4	24,6	160,2	31,1	90,1
14 Juni '45	1,2	235,5	4,5	13,9	261,6	8,4	201,4
20 Nov. '46	1,0	296,3	23,4	17,6	357,3	10,9	291,8
27 Nov. '46	1,0	309,6	25,3	24,3	376,6	10,1	310,1

ZWEEDSCHE RIJKSBANK.
(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Goud	Staatsfondsen		Saldi buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Regularisatie-rekeningen goud en diversen
		Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1939	578	234	310 1)	—	—	335
31 Dec. 1945	1.062	421	840 2)	—	1.066	716
15 Nov. 1946	999	138	704	238	838	801
23 Nov. 1946	994	268	620	286	949	798

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's				
		Direct opvraagbaar				
		Totaal	Staat	Banken	45 dagen	Buitenlandsche banken
31 Dec. 1939	1.422	424	267	153	0,1	23
31 Dec. 1945	2.782	952	831	80	302	98
15 Nov. 1946	2.495	938	775	61	236	147
23 Nov. 1946	2.366	1.269	1.116	53	236	154

1) Inclusief buitenlandsche banksaldi.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buitent. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in circulatie	Andere crediten
31 Aug. 1939	2.419,5	287,7	96,8	93,7	2.024,2	828,1
15 Juni 1945	4.773,8	121,1	373,3	63,7	3.450,5	1.610,0
15 Nov. 1946	4.915,8	148,4	118,7	54,9	3.796,1	1.151,9
23 Nov. 1946	4.922,7	142,9	125,6	54,9	3.794,8	1.156,1

MAANDCIJFERS.
GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSCHE GROOTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSCHE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	30 Sept. 1946	31 Oct. 1946	30 Sept. 1946	31 Oct. 1946
Activa:				
Kas kassiers en daggeldleeningen	78	72	89	93
Ned. schatkistpapier	2111	2147	2528	2550
	2189	2219	2617	2643
Ander overheidspapier	17	18	27	31
Wissels	3	5	5	6
Bankiers in binnen- en buitenland	108	123	175	192
Prolong. en voorsch. tegen effecten	46	44	62	58
	174	190	269	287
Debiteuren	311	321	392	399
Effecten en syndicaten	11	10	18	16
Deelnemingen (incl. voorschotten)	30	30	40	40
	352	361	450	455
Gebouwen	13	13	16	16
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Beclegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2729	2784	3353	3402
Passiva:				
Crediteuren	2277	2341	2796	2859
Wissels	1	1	1	1
Deposito's op termijn	113	113	138	138
Kassiers en genom. daggeldleen.	1	4	1	4
Diverse rekeningen	89	77	117	100
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2482	2537	3054	3103
Aandeelenkapitaal	170	170	210	210
Reserve	77	77	89	89
	2729	2784	3353	3402

GOUDPRODUCTIE ¹⁾.

(in 1.000 dollars van circa \$ 35 per ounce fijn).

Jaar	Zuid-Afrika	Vereen. Staten ⁴⁾	Canada ⁵⁾	Australië ⁶⁾	Totaal gerapporteerd ⁷⁾
1939	448.753	196.391	178.303	56.182	1.020.297
1940	491.628	210.109	185.890	55.878	1.094.264
1941	504.268	209.175	187.081	51.039	1.089.395
1942	494.439	130.963	169.446	42.525	966.132
1943	448.153	48.808	127.796	28.560	760.527
1944	429.787	35.778	102.302	16.310	682.061
1945	427.862	32.511	92.794	16.450	645.323
1946 Jan.	35.892	3.984	8.346	1.470	55.758
Febr.	32.971	3.283	8.013	1.330	50.981 ⁸⁾
Maart	30.871	3.639	8.677	1.400	50.656 ⁸⁾
April	34.793	3.226	8.338	1.435	53.900 ⁸⁾
Mei	36.740	3.158	8.412	1.610	
Juni	35.732	3.416	8.203		

¹⁾ Ontleend aan: „Federal Reserve Bulletin” van September 1946.²⁾ Exclusief Sovjet Rusland.³⁾ Voorloopig cijfer.⁴⁾ Inclusief Philippijnen. Jaarcijfers: „U.S. Mint”. De jaarcijfers zijn schattingen van de „U.S. Mint”; de maandcijfers-schattingen van het „American Bureau of Metal Statistics”. Voor 1945 is het totaal van de maandcijfers van het „American Bureau of Metal Statistics” gelijk gemaakt aan het jaarcijfer van de „U.S. Mint”.⁵⁾ Te beginnen met 1945 zijn de Can. cijfers onderhevig aan eventuele officiële revisie.⁶⁾ Te beginnen met Dec. 1941 werden de gegevens verschaft door het „American Bureau of Metal Statistics”. Voor de periode Dec. 1941—Dec. 1943 hebben de cijfers betrekking op Australië; van Jan. 1944 af alleen op West-Australië.
STAND VAN 'S RIJKS KAS. ¹⁾

Vorderingen	23 Nov. 1946	15 Nov. 1946
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 1180.680.523,69	f 1174.387.063,15
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 247.751,13	„ 90.943,94
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	„ 16.012.028,—	„ 16.012.028,—
Daggeldleening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 446.426.283,75	„ 481.643.987,39
Voorschotten op ultimo October 1946 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keeren belastingen	—	—
Vordering in rek.-courant op: Nederlandsch-Indië	„ 571.749.380,50	„ 574.946.125,81
Suriname	„ 2.937.466,26	„ 2.912.466,26
Curacao	„ 7.360.401,72	„ 7.318.526,72
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P. T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 374.573.571,58	„ 344.136.510,77
Verplichtingen		
Voorschot door De Nederlandsche Bank verstrekt	—	—
Voorschot door De Nederlandsche Bank in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 474.264.800,—	f 474.264.800,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank is geplaatst nihil)	„ 5489.890.000,—	„ 5454.330.000,—
Daggeldleeningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 151.185.486,—	„ 152.295.080,—
Schuld op ultimo October 1946 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keeren belastingen	„ 6.003.399,65	„ 6.003.399,65
Schuld in rek.-courant aan: Nederlandsch-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 892.839,30	„ 1.281.526,56
Het staatsbedrijf der P. T. en T.	„ 491.958.378,55	„ 512.692.216,78
Andere staatsbedrijven	„ 3.407.073,55	„ 3.327.073,55
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 3134.918.839,75	„ 3142.582.705,99

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹⁾.

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo	
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen guldens	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen guldens	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen guldens
Aug. '39	2.317	127	1.206 ¹⁾	92	— 1.114	— 35
Mei '46	734	—	285 ²⁾	39	— 449	— 98
Juni '46	847	137	245	39	— 602	— 144
Juli '46	1.051	208	340	64	— 711	— 147
Aug. '46	1.337	207	389	60	— 948	— 106
Sept. '46	1.181	198	314	92	— 867	— 101
Oct. '46	1.131	211	484	110	— 647	

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.”; . betekent niet beschikbaar.
INDEXCIJFERS VAN LOONEN VOLGENS REGELINGEN IN NEDERLAND ¹⁾.

1938/1939=100	Nijverheid ²⁾	Landbouw ³⁾	Nijverheid en landbouw
Aug. 1939....	101	100	101
Mei 1945....	116	190	126
Mei 1946....	164	241	174
Juni 1946....	164	241	175
Juli 1946....	165	241	176
Aug. 1946....	166	241	176
Sept. 1946....	166	241	177

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.”.²⁾ Gemiddelden 24 bedrijfstakken.³⁾ Akkerbouw en veehouderij.